

BOSNA I HERCEGOVINA

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

IZVJEŠĆE O RADU

**DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2010. GODINI**

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠĆE O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2010. GODINI**

Tuzla, prosinac 2010. godine

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	5
3.1	Pravila DERK-a.....	5
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK.....	6
3.3	Postupci izdavanja licenci	11
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata.....	12
3.5	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava.....	12
3.6	Postupci odobrenja tarifa	15
3.7	Tržište električne energije	18
3.8	Zaštita kupaca.....	24
3.9	Ostale aktivnosti	25
4.	MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI.....	27
4.1	Energetska zajednica	27
4.2	Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA.....	34
4.3	Mediterranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG.....	36
4.4	Međunarodna mreža energetskih regulatora – IERN	37
4.5	Novi propisi Europske unije o internom energetskom tržištu.....	39
5.	REVIZIJSKO IZVJEŠĆE.....	41
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2011. GODINI	43
PRILOZI		
A:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine.....	44
B:	Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine.....	45
C:	Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine	46

1. UVOD

Ključni izazovi energetskeg sektora Bosne i Hercegovine, prije svega u pogledu primjene tzv. Trećeg paketa energetske legislative, nagoviješteni su u *Izvešću o radu DERK-a u 2009. godini* a potom i u *Izvešću o energetskom sektoru BiH za 2009. godinu*. I odista, izvještajna je godina potvrdila potpunu izvjesnost da će najbrži mogući proces prijenosa novog europskog pravnog nasljeđa o internom energetskom tržištu, u zakonodavstvo zemalja Energetske zajednice čija je BiH članica, imati punu potporu najviših tijela ove zajednice.

Pred BiH su i prilagodbe značajkama regionalnog i europskog ciljnog modela veleprodajnog tržišta. Tri su regulatorne komisije u BiH, u suradnji sa sudionicima na tržištu uključujući ministarstva, pripremile dokument *Prepreke, preduvjeti i rješenja za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH* koji bi Vijeće ministara BiH i vlade entiteta, kao nositelje energetske politike, trebalo da suoči sa identificiranim preduvjetima i preprekama sa rješenjima za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije BiH. Od Vijeća ministara BiH i vlada entiteta se, naime, očekuje da čim prije regulatorima daju smjernice i potporu u vezi pristupa otvaranju tržišta. Jer, kraj prijelaznog razdoblja (*1. siječanj 2012. godine*) do kada kupci koji nisu u kategoriji kućanstava mogu birati status tarifnog ili kvalificiranog kupca se užurbano približava.

Elektroenergetski sustav BiH je radio stabilno tijekom cijele 2010. godine i sa pokazateljima u veličinama novih historijskih maksimuma. Ostvarena je najveća proizvodnja električne energije od 16.068 GWh od čega u hidroelektranama 7.946 GWh, termoelektranama 7.869 GWh, te malim i industrijskim elektranama 253 GWh. Rekordna je bila i ukupna potrošnja električne energije u BiH od 12.266 GWh, 5,8% veća od prošlogodišnje.

Dobra povezanost elektroenergetskog sustava BiH sa susjednim omogućila je rekordan izvoz u 2010. godini (4.898 GWh), uobičajeno najveći prema Crnoj Gori i Hrvatskoj, povećani broj prekograničnih trgovačkih transakcija i registrirani tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH od 2.751 GWh, što je povećanje od 29,6% u odnosu na 2009. godinu. Uvoz električne energije iznosio je 1.056 GWh, od čega je Aluminij d.d. Mostar ostvario 82,9% kroz uvoz za vlastite potrebe.

U maloprodajnom segmentu nije bilo promjena. Nedovršen proces prestrukturiranja elektroprivrednih kompanija unutar kojih se odvijaju djelatnost proizvodnje i opskrbe i dalje omogućava njihovu vladajuću poziciju na tržištu električne energije. Samo dva kupca su nabavljala dio potrebne energije na tržištu: Aluminij d.d. Mostar koji je nabavio 876 GWh na tržištu (48,6% od ukupne potrošnje) i BSI d.o.o. Jajce 192,48 GWh (84,4% od ukupne potrošnje). Dakle, na ovaj način je nabavlje-

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sustava i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i opskrbom kupaca električne energije u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i financira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

no 1.068,48 GWh što čini 10,03% ukupno preuzete energije od strane krajnjih kupaca u BiH. Na žalost, BSI Jajce je već obznanio svoju odluku o povlačenju sa tržišta i ponovnom izboru statusa tarifnog kupca u narednoj godini.

Poslovni rezultati kompanija u elektroenergetskom sektoru su u cjelini pozitivni (na razini oko 50 mil. KM), mada znatno slabiji od najboljih postignutih u 2009. godini. Posebito dobre financijske rezultate ostvarili su Elektroprijenos BiH i Elektroprivreda HZHB, dok su neke kompanije, u uvjetima niskih veleprodajnih cijena i povećanih troškova poslovanja, zabilježile gubitke.

Ono što ne ohrabruje je činjenica da je i pored brojnih ranijih upozorenja i pokretanih mjera DERK-a elektroenergetski sustav još jedne godine djelovao bez potrebnog opsega pomoćnih usluga zbog čega su ponovljena značajnija odstupanja prema europskoj konekciji i reakcije koordinatora bloka.

Dvije vitalne institucije elektroenergetskog sustava BiH već niz godina posluju stabilno. Ovogodišnji prihodi Neovisnog operatora sustava u BiH pokrit će sve troškove i rashode a ukupan prihod Elektroprijenosa BiH premašit će 150 milijuna KM, a bruto dobit reda 25 milijuna KM osigurat će joj sami vrh među sličnim kompanijama u užem i u širem okruženju. Nema opravdanja, međutim, višegodišnjoj nesuglasnosti oko ulaganja sada već značajno akumuliranih sredstava u razvoj prijenosne mreže i uzdržanosti u stvaranju uvjeta za priključenje novih objekata na prijenosnu mrežu. A još uvijek je na čekanju provedba i onih zaključaka oko kojih je ranije postignut dogovor između predstavnika akcionara.

Nakon upotpunjavanja potrebne pravne regulative o električnoj energiji u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine stvorene su pretpostavke da DERK počne koristiti regulatorne ovlasti za licenciranje Javnog poduzeća Komunalno Brčko za obavljanje djelatnosti distribucije i opskrbe električnom energijom na području distrikta i utvrđivanje privremenih tarifnih stavaka za kupce električne energije.

Dragocjeno iskustvo stečeno u 2010. godini tijekom pripreme *Izvešća o energetskom sektoru BiH*, prvi puta zajedničkim radom i korištenjem podataka svih nadležnih regulatornih i državnih tijela iz energetskog sektora, i prema modelu koji koriste zemlje EU, povećat će dalje kvalitetu i pouzdanost statističkih podataka o energiji kao osnovu za donošenje potrebnih odluka na raznim razinama.

Revizijsko izvješće prikazivanja stanja sredstava, kapitala, financijskih rezultata, transakcija i poslovnih događaja za još jednu poslovnu godinu potvrđuje da to DERK čini objektivno i istinito, sa razlozima da takav kontinuitet nadležna radna tijela i oba doma Parlamentarne skupštine BiH, kao i do sada, s odobravanjem uoče i javno istaknu.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Mirsad Salkić, sa drugim mandatom od 5 godina (od 30. prosinca 2009. do 29. prosinca 2014. godine) i
- Nikola Pejić, sa mandatom od 5 godina (od 25. rujna 2007. do 24. rujna 2012. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- mr. Vladimir Dokić, sa mandatom od 4 godine (od 1. srpnja 2003. do 30. lipnja 2007. godine).

Očito je da je 30. lipnja 2007. godine istekao četverogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske Vladimiru Dokiću koji do izbora novog člana Komisije u Parlamentarnoj skupštini BiH obnaša ovu funkciju u skladu sa odlukom Vlade Republike Srpske.¹

Od izbora prvog predsjedatelja Komisije mr. Vladimira Dokića (predsjedao od 1. srpnja 2003. do 30. lipnja 2004. godine), članovi Komisije se na jednakopravnoj osnovi rotiraju na ovoj funkciji svake godine. Mirsad Salkić aktualni je predsjedatelj Komisije do 30. lipnja 2011. godine.

Rad DERK-a organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za financijsko-administrativne poslove.

DERK korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja se stječu na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inozemstvu, kao i učenjem na daljinu (*distance e-learning*). Posebito se koriste obrazovni programi Regionalne asocijacije energetskih regulatora (ERRA) i Škole regulacije u Firenci (FSR). Vrijednu potporu u ovom smislu pruža Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID), kroz

¹ U vrijeme izradbe ovog izvješća postupak izbora novog člana Komisije iz Republike Srpske nalazi se u proceduri u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Nakon što je prijedlog Vlade potvrdila Narodna skupština Republike Srpske, nominacija je dostavljena Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje je krajem rujna 2010. godine predložilo imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Izvešće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2009. godini, razmatrano je na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,

- *na 77. sjednici Zastupničkog doma održanoj 12. svibnja 2010. godine*
- *i na 47. sjednici Doma naroda održanoj 24. lipnja 2010. godine.*

projekt Asistencije regulativi i reformi energetskeg sektora (REAP), u okviru kojeg su 2010. godine organizirani Seminar o pričuvnom i difoltnom opskrbljivaču i ugovorima i Seminar o dijagramima opterećenja.

DERK će i dalje ljudske potencijale razvijati kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te uporabu suvremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuju do sada stečena profesionalna znanja i iskustva iz regulatorne prakse, koje osoblje sa uznapredovanim informatičkim, komunikacijskim i prezentacijskim vještinama sve uspješnije izlaže i na regionalnim međunarodnim strukovnim skupovima.

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, DERK je, na adekvatan način, informirao i prenosio iskustva iz regulatorne prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a sudjelovao je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji.

U posmatranom razdoblju nastavljena je nabava neophodne tehničke opreme potrebne za učinkovit rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tijekom 2010. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 12 redovitih sjednica, 25 internih sastanaka i organizirala 8 javnih rasprava, od čega su dvije imale formalni karakter.

U izvještajnom razdoblju Komisija je usvojila ili odobrila više dokumenata. Ovo izvješće predstavlja najznačajnije od njih koji su, u pravilu, usvajani kroz procese javnih rasprava.

Otvorenost uvidu javnosti kroz konzultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti temeljna je orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu međusobne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela za električnu energiju u Bosni i Hercegovini.

Na redovitim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlastima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne naravi.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih osoba i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u tijeku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti prijedor ili određene zahtjeve, održava se formalna rasprava.

Redovite sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

3.1 Pravila DERK-a

Postupak izmjene Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge

Metodologija za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge, usvojena u lipnju 2005. godine, omogućava da se na pravednoj osnovi odrede cijene za usluge korištenja prirodnog monopola i istodobno osiguraju reguliranim kompanijama prihodi, koji su im potrebni za normalan rad.

Uzimajući u obzir europsku regulativu i praksu u oblasti tarifiranja usluga koje pružaju nacionalni operatori prijenosnog sustava, DERK je procijenio da su se stekli uvjeti za promjenu koncepta tarifiranja ovih usluga u skladu sa odredbama koje propisuje Uredba 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine, o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, te regulativa 774/2010 o zajedničkom regulatornom pristupu kod tarifiranja prijenosa električne energije. U cilju potpunog usklađivanja svojih akata koji reguliraju ovu materiju sa navedenim odredbama, DERK je na sjednici održanoj 1. prosinca 2010. godine utvrdio *Nacrt odluke o izmjenama i dopunama Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge.*

Nakon što se u narednoj godini završi započeti postupak kreacije i valorizacije predloženih rješenja i prikupljenih komentara, očekuje se da Odluka o izmjenama tarifne metodologije bude i usvojena.

Donošenje Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o priključku (na prijenosnu mrežu)

Pravilnik o priključku (“Službeni glasnik BiH”, broj 95/08) propisuje proceduru za priključak novih objekata proizvođača ili kupaca na prijenosnu mrežu naponske razine 400, 220 i 110 kV, priključak objekata na srednjonaponsku razinu 35, 20, 10 i 6 kV u trafostanicama 110/x kV Elektroprijenosa, kao i za postojeće objekte u slučaju povećanja instalirane snage, dogradnje ili rekonstrukcije objekta.

U tijeku primjene ovog pravilnika uočena je proceduralna prepreka korisnika elektroenergetskih objekata na području Federacije BiH da u postupku priključenja objekta na prijenosnu mrežu, Elektroprijenosu BiH dostave i potrebnu urbanističku suglasnost za izgradnju objekta. Korisnici nisu uspijevali ishoditi potrebnu suglasnost jer su prema zvaničnom stavu nadležnog federalnog ministarstva, uz zahtjev za pribavljanje urbanističke suglasnosti za izgradnju elektroenergetskih objekata bili obvezni priložiti i uvjete za priključak na prijenosnu mrežu izdate od Elektroprijenosa BiH. Ovakvom se interpretacijom pribavljanje jednog dokumenta uvjetovalo pribavljanjem drugog i obratno, zbog čega se procedura za priključenje objekta na prijenosnu infrastrukturu komplicirala na štetu korisnika.

Iz ovih je razloga krajem lipnja 2010. godine DERK proveo javnu raspravu a zatim u rujnu iste godine usvojio *Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o priključku* kojim je nastalu situaciju kompromisno razriješio uvođenjem ‘*Načelne suglasnosti za priključenje*’ na prijenosnu mrežu u funkciji izdavanja urbanističke suglasnosti (kojom se odobrava izgradnja i koja se izdaje po relevantnim zakonima o gradnji). Zahtjev za izdavanje Načelne suglasnosti mogu podnijeti i investitor i tijelo nadležno za izdavanje urbanističke suglasnosti sa važenjem do godinu dana i mogućnošću produljenja za još jednu godinu. Izmjene Pravilnika o priključku su objavljene u “Službenom glasniku BiH” broj 79/10 i stupile su na snagu 5. listopada 2010. godine.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Pravilnik o dodjeli prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Prekogranični prijenosni vodovi predstavljaju infrastrukturu koja omogućava slobodno odvijanje međunarodne trgovine električne energije. Zagušenje na ovim vodovima smanjuje mogućnost slobodne trgovine te je potrebno primijeniti pravila za upravljanje zagušenjima odnosno pravila koja će na

nediskriminatoran, transparentan i tržišno orijentiran način izvršiti alokaciju raspoloživih kapaciteta.

Eksplicitne aukcije koriste se za alokaciju prijenosnih kapaciteta na gotovo svim granicama europskih država, što je u skladu sa Uredbom 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Neovisni operator sustava u BiH je sačinio i dostavio DERK-u na odobrenje *Prijedlog pravila za dodjeljivanje prava za korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta* koja su bazirana na tržišnim principima i obavljaju se putem eksplicitnih aukcija u kojima se natječu vlasnici licence za međunarodnu trgovinu, čime se maksimizira tržišna vrijednost prijenosnih kapaciteta.

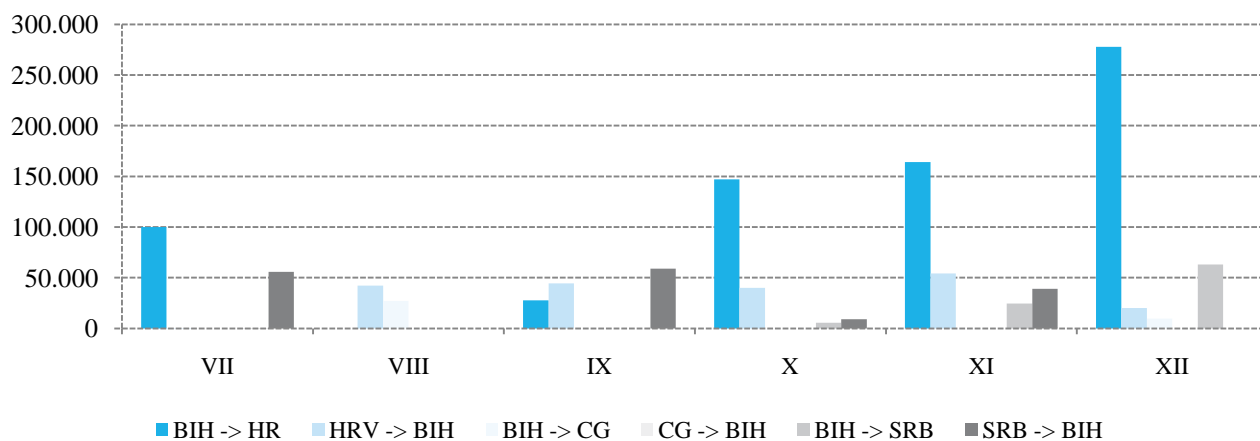
Odlukom Državne regulatorne komisije za električnu energiju od 24. ožujka 2010. godine, odobren je za primjenu *Pravilnik o dodjeli prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta*, čime su eksplicitne aukcije kao tržišni metod alokacije prijenosnih kapaciteta, u primjeni na gotovo svim granicama europskih država, prihvaćene i na granicama BiH.

Od 1. lipnja 2010. godine NOS BiH je počeo da obavlja aukcije prekograničnih prijenosnih kapaciteta u skladu sa navedenim pravilnikom. Na slici 1 dat je pregled ostvarenih prihoda po osnovu mjesečnih i dnevnih aukcija po granicama i smjerovima, a na slici 2 po mjesecima. Ukupan prihod po ovom osnovu u 2010. godini iznosi 1.219.485 KM.

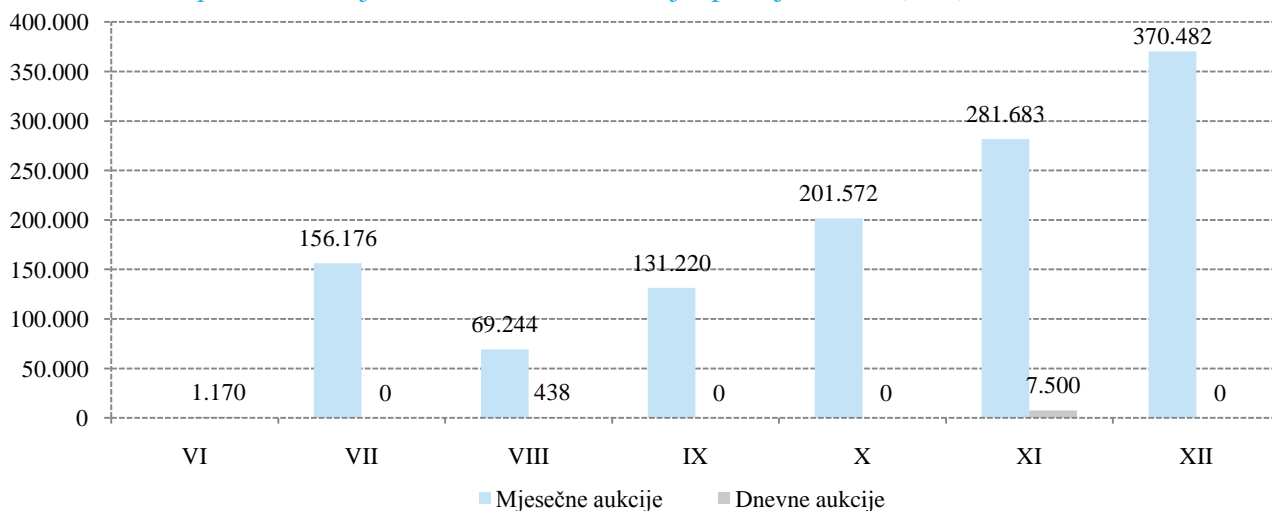
Do donošenja novih pravila primjenjivana su ranije odobrena *Privremena pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta*.

U skladu sa ovim Privremenim pravilima DERK je tijekom 2010. godine, donosio zaključke o raspodjeli sredstava po osnovu naknada za nekorisćenje dodijeljenih prekograničnih

Slika 1. Prihod po osnovu aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

Slika 2. Prihod po osnovu mjesečnih i dnevnih aukcija, po mjesecima (KM)

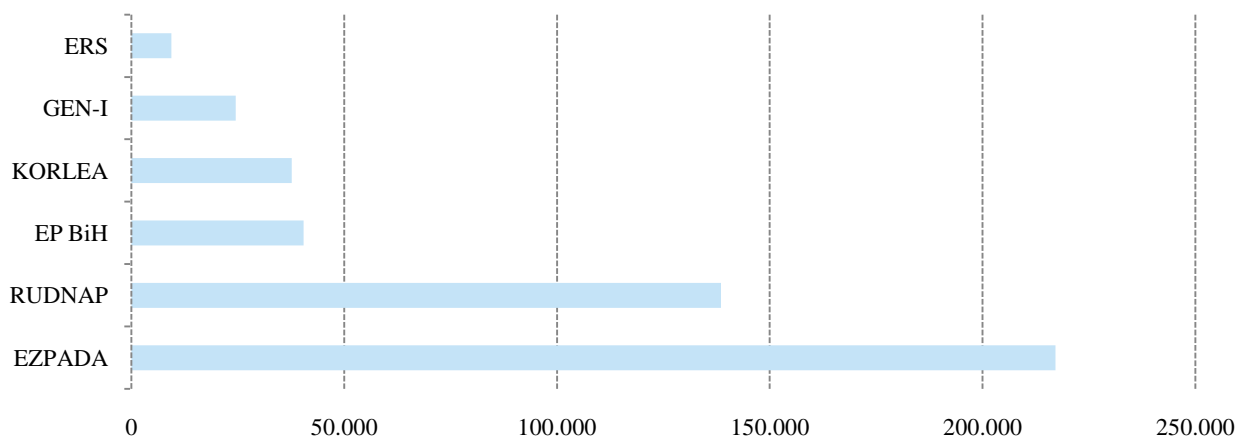

prijenosnih kapaciteta kojima je korisnike sredstava obvezivao da ova sredstva ulažu u razvoj i izgradnju prekograničnih prijenosnih kapaciteta BiH prema susjednim zemljama. Po ovom osnovu Elektroprijenos BiH prikupio je iznos od 467.745 KM. Na slici 3 dat je pregled uplaćenih sredstava po subjektima koji nisu koristili prekogranične prijenosne kapacitete u skladu sa izvršenim dodjelama.

Dakle, ukupan prihod ostvaren po pravilima o korištenju prekograničnih prijenosnih kapaciteta za 2010. godinu iznosio je 1.687.229 KM.

NOS BiH je u skladu sa Pravilima 6. prosinca 2010. godine organizirao godišnju aukciju za 2011. godinu. Ukupan prihod po osnovu godišnje dodjele kapaciteta za 2011. godinu iznosi 4.789.300 KM. Korisnik svih prihoda po osnovu aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta je Elektroprijenos BiH.

Slika 3. Pregled uplaćenih sredstava, po subjektima (KM)

Indikativni plan razvoja proizvodnje za razdoblje 2011. – 2020. godina

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnje razdoblje. Cilj plana je da informira sadašnje i buduće korisnike o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istodobno, ovaj plan koristi se i kao jedan od osnova za izradbu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji obuhvata i problematiku novih prekograničnih vodova i izrađuje se također svake godine pokrivajući razdoblje od deset godina.

Koristeći iskustvo u pripremi prethodna četiri indikativna plana, NOS BiH je za izradbu Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje od 2011. do 2020. godine osigurao kvalitetne ulazne podatke, kojim se plan ne samo vremenski pomjerio za jednu godinu, već i ažurirao i poboljšao. Prethodno obavljena javna rasprava o Indikativnom planu potvrdila je slaganje sa datim prognozama potrošnje, novim proizvodnim kapacitetima i bilancama snaga i energije na prijenosnoj mreži. Odobravajući Plan DERK je još jednom konstatirao presudan utjecaj proaktivnog angažmana svih subjekata planiranja, te osiguranja kvalitetnih podataka za uporabljivost ove vrste planova.

Donošenje Odluke o odobravanju Indikativnog plana, pratili su odgovarajući zaključci kojim je NOS BiH obvezan da naredni indikativni plan upotpuni sa svim elementima koje predviđa Mrežni kodeks. Zaključci posebno inzistiraju na praćenju potrošnje po različitim kategorijama kupaca u BiH, također u skladu sa Mrežnim kodeksom, i pored toga što su pojedini statistički standardi tek u fazi uvođenja. Nadalje, NOS BiH je dužan što prije odrediti regulacione mogućnosti elektroenergetskog sustava u BiH tj. maksimalne mogućnosti za priključenje novih proizvodnih objekata koji koriste neupravljive izvore energije. Do iznalaženja preciznijih ograničenja može se koristiti veća sigurnosna margina.

Izmjene Mrežnog kodeksa

NOS BiH pokrenuo je postupak izmjena i dopuna *Mrežnog kodeksa*, koji se, između ostalog, odnosi na usklađivanje dinamike izradbe Indikativnog plana razvoja proizvodnje i Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže. Na ovaj način NOS BiH i Elektroprijenos BiH bi imali dostatno vremena za pripremu ovih planova u istoj godini, i mogli bi ih dostaviti DERK-u na odobravanje do konca tekuće godine. Očekuje se da prijedlog izmjena i dopuna Mrežnog kodeksa obuhvati dio koji obrađuje uvjete za priključak. Također, Mrežnom kodeksu će biti dodan dio koji uvažava specifičnosti rada vjetroelektrana (tehnički zahtjevi za priključak vjetroelektrana, regulacija

aktivne snage i frekvencijski odziv, regulacija napona i kompenzacija reaktivne snage itd.). Pored toga, planiraju se i određene izmjene Mrežnog kodeksa u dijelovima koji se odnose na kodeks mjerenja, kodeks operativnog planiranja, te operativnu suradnju i izvješćivanje. Završetak aktivnosti na izmjenama Mrežnog kodeksa očekuje se u prvoj polovini 2011. godine.

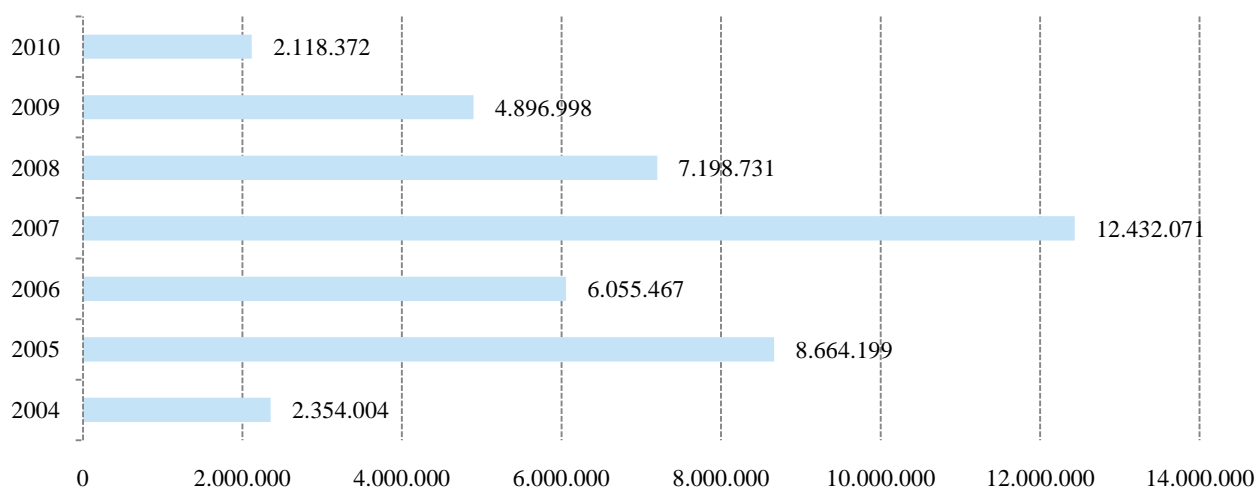
Suglasnost NOS-u BiH za sudjelovanje u ITC mehanizmu

Mehanizam kompenzacije između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam – *Inter TSO Compensation*) predstavlja način nadoknade troškova na nacionalnoj prijenosnoj mreži nastalih zbog tijekova električne energije usljed prekogranične trgovine. Na ovaj način kreira se važna platforma za omogućavanje trgovine električnom energijom u regiji jugoistočne Europe, kao i između regija i Europske unije.

ITC mehanizam se primjenjuje od 2002. godine u zapadnoj Europi, a u jugoistočnoj Europi od 2004. godine, uz ranije korišteni naziv CBT mehanizam (Mehanizam prekogranične trgovine). U lipnju 2007. godine, ostvareno je planirano ujedinjenje ITC mehanizama SETSO i ETSO zemalja, odnosno ITC fondova i po prvi put se u jedinstvenom ITC mehanizmu našlo 29 europskih zemalja. Kompleksnu proceduru obračuna i usklađivanja podataka o tijekovima električne energije tijekom 2009. i 2010. godine mjesečno su obavljali Swissgrid, Švicarska i Amprion, Njemačka u funkciji administratora podataka.

Odobrenje primjene samog mehanizma, što prije svega uključuje primjenu Uredbe 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, u nadležnosti je regulatora. Državna regulatorna komisija za

Slika 4. Prihod po osnovu ITC mehanizma, po godinama (KM)

električnu energiju dala je svoju suglasnost Neovisnom operatoru sustava u BiH za prihvatanje i potpisivanje ITC sporazuma za 2010. godinu. NOS BiH ima obvezu da redovito izvješćuje DERK i Elektroprijenos BiH o svim aktualnim temama, planiranim aktivnostima i ostvarenim mjesečnim energetske i financijskim rezultatima u primjeni Sporazuma.

Zbog svoje prirodne pozicije tranzitne zemlje u regiji i Europi, te stupnja izgrađenosti prijenosne mreže, Bosna i Hercegovina, po osnovu primjene ITC mehanizma ostvaruje prihod (slika 4). Napominje se da se fakturiranje vrši sa višemjesečnim zakašnjenjem zbog kompleksnosti obračuna, te da je na slici prikazan nekompletan prihod za 2010. godinu, koji se odnosi na prvih deset mjeseci.

3.3 Postupci izdavanja licenci

U tijeku 2010. godine, u više provedenih postupaka, poglavito zbog isteka roka prethodno izdatih *privremenih* licenci obnovljene su, odnosno izdate su *nove* licence sa razdobljem važenja od 5 godina, u djelatnosti međunarodne trgovine za:

- GEN-I d.o.o. Sarajevo (studeni 2010),
- “Interenergo” d.o.o. Sarajevo (studeni 2010).

Osim navedenih, tijekom godine proveden je i postupak izdavanja privremene licence za HSE BH d.o.o. Sarajevo (prosina 2010), sa razdobljem važenja od dvije godine, subjektu koji se prvi put pojavljuje na tržištu kao međunarodni trgovac električnom energijom.

U tijeku je postupak na obradi zahtjeva za izdavanje privremene licence za međunarodnu trgovinu po zahtjevu “LTS” d.o.o. Banja Luka. Također, u veljači 2010. godine završen je postupak i obrada zahtjeva za promjenu naziva i adrese već licenciranog subjekta - Atel BH d.o.o. Sarajevo u ALPIQ Energija BH d.o.o. Sarajevo, dok je u prosincu 2010. godine slično učinjeno i sa “RE Energija” d.o.o. Sarajevo koji je promijenio naziv u “Repower Adria” d.o.o. Sarajevo pod istim uvjetima iz licence.

Kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, registrirani su i JP “Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne” d.d. Mostar, JP “Elektroprivreda Bosne i Hercegovine” d.d. – Sarajevo, MH “Elektroprivreda Republike Srpske” Matično poduzeće, a.d. Trebinje, “Energy Financing Team” d.o.o. Trebinje, EZPADA d.o.o. Čapljina, “KORLEA” d.o.o. Mostar, “Rudnap” d.o.o. Banja Luka, te “ALUMINIJ” d.d. Mostar i “B.S.I.” d.o.o. Jajce (uvoz električne energije za vlastite potrebe).

Na kraju 2010. godine isteklo je razdoblje važenja privremene licence čiji je vlasnik bio “ČEZ BiH” d.o.o. Sarajevo. Ovaj subjekt nije podnio zahtjev za izdavanje licence za naredno razdoblje.

Podsjeća se da su među licenciranim subjektima i “Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini” Sarajevo i “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine” a.d. Banja Luka, kojima su 2007. godine dodijeljene licence za obavljanje djelatnosti neovisnog operatora sustava, odnosno prijenosa električne energije.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tijekom godine DERK prati usklađenost djelovanja licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci, prije svega nadzorom reguliranih djelatnosti koje obavljaju NOS BiH i Elektroprijenos BiH. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovitih i izvanrednih izvješća koje podnose licencirani subjekti kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnja, polugodišnja, mjesečna i dnevna izvješća o pojedinim aktivnostima, kako onim financijske, tako i tehničke i organizacijske naravi. Također, dostupna su i izvješća vlasnika licenci o izvanrednim pogonskim događajima u sustavu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju neposredan uvid u njihove dokumente i aktivnosti kao i izvođenje kompleksnijih analiza rada i financijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

I ove godine su konstatirani problemi u radu Elektroprijenosa BiH čije funkcioniranje već dulje vrijeme opterećuju kako neslaganja članova Uprave tako i Upravnog odbora Kompanije o svim ključnim pitanjima. Zabrinutost ovakvim stanjem i žurnost njegovog nadilaženja, Državna regulatorna komisija je u više navrata iskazivala i entitetskim vladama – vlasnicima, odnosno članovima Skupštine akcionara/dioničara Elektroprijenosa BiH.

DERK ponovno izražava uvjerenje da će dosadašnji problemi u radu Elektroprijenosa BiH biti otklonjeni.

3.5 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava

Elektroenergetski sustav BiH je u tijeku cijele godine radio stabilno. Svim korisnicima sustava je omogućen optimalan rad prema definiranim standardima kvalitete. Proizvođačima je omogućena puna realizacija planirane bilance proizvodnje, a

trgovcima električnom energijom, sa odobrenom licencom, omogućene su sve transakcije.

Razdoblje od ožujka do svibnja 2010. godine karakterizira pojava visokih napona u 220 i 400 kV mreži. Naponi su regulirani promjenom prijenosnog odnosa mrežnih transformatora, promjenom radnih režima pojedinih elektrana, a čak i isključenjima dalekovoda (19 isključenja u razdoblju od 27. ožujka do 2. svibnja 2010. godine).

U testni rad puštena je hidroelektrana Mostarsko Blato sa instaliranom snagom 2×30 MW, priključena na 110 kV mrežu između TS Mostar 4 i TS Mostar 5. U prijenosnoj mreži nije bilo novih objekata (dalekovoda ili trafostanica).

Cijela godina se odlikovala povoljnim hidrološkim prilikama i povećanom proizvodnjom u hidroelektranama. Ekstremno veliki dotoci u studenom i prosincu uzročili su poplave u svim riječnim slivovima u BiH. Agencija za vodno područje Jadranskog mora, Mostar 29. studenoga 2010. godine zabranila je rad PHE Čapljina, što je značajno smanjilo terciarnu pričuvu u elektroenergetskom sustavu BiH.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tijekom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tijekom godine

ENS (eng. Energy Not Supplied) – neisporučena električna energija

Kvalitetu rada elektroenergetskog sustava DERK prati i analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sustava, koji se iskazuju pokazateljima kontinuiteta napajanja potrošača: SAIFI, SAIDI i ENS.

Pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u Elektroprijenosivim objektima, koji su za posljedicu imali prekid opskrbe kupaca izravno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjonaponskih odvoda u trajanju duljem od tri minute.

U tabelama 1 i 2 prezentirani su pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI za prethodne tri godine. Tabela 1 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tabela 2 i zastoje SN odvoda u Elektroprijenosivim trafo stanicama uzrokovanih dešavanjima u distributivnoj mreži.

Prekidi u isporuci se dijele na kratkotrajne čije je trajanje manje od tri minute i dugotrajne čije je trajanje tri minute i dulje. Dugotrajni prekidi obuhvataju planirane (najavljene) i neplanirane (nenajavljene) prekide.

Pokazatelji su znatno nepovoljniji u tabeli 2, obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže koja je u praksi češće podložna različitim vrstama kvarova.

Tabela 1: SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

		2008	2009	2010
SAIFI	Planirani zastoji	1,89	2,06	2,49
	Neplanirani zastoji	1,73	1,00	1,58
	<i>Ukupno</i>	3,62	3,06	4,08
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	324,46	213,07	503,58
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	77,14	94,17	103,03
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	401,59	307,24	606,60

Tabela 2: SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade SN odvoda uzrokovanih zastojima u distributivnoj mreži

		2008	2009	2010
SAIFI	Planirani zastoji	7,08	6,16	6,18
	Neplanirani zastoji	10,04	11,85	11,99
	<i>Ukupno</i>	17,12	18,01	18,17
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	533,78	810,02	847,61
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	742,87	661,66	877,17
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	1.276,74	1.471,68	1.724,78

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji (ENS) usljed neplaniranih prekida opskrbe (ENS_{nopl}), kao i neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u EES BiH za 2008., 2009. i 2010. godinu dati su u tabeli 3.

Neovisno od Elektroprijenosa BiH, slične indekse na distributivnoj razini, odnosno na naponskim razinama 35, 20 i 10 kV, prikupljaju sve kompanije koje obavljaju djelatnost distribucije električne energije.

Vrijednosti pokazatelja (indikatora) SAIDI za pojedine licencirane subjekte u djelatnosti distribucije električne energije u 2009. i 2010. godini u minutama po krajnjem kupcu date su u tabeli 4.

Tabela 3. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2008		2009		2010	
	<i>MWh</i>	<i>min</i>	<i>MWh</i>	<i>min</i>	<i>MWh</i>	<i>min</i>
ENS_{nopl}	1.526,60	17.642	1.570,86	17.683	1.340,79	22.865
ENS_{pl}	2.991,66	40.241	2.252,23	35.225	2.042,28	33.842
<i>Ukupno</i>	4.518,26	57.883	3.823,09	52.908	3.383,07	56.707

Tabela 4. SAIDI pokazatelji za distributivnu mrežu

(min/kupcu)

Distributer	2009			2010		
	planirani zastoji	neplanirani zastoji	Ukupno	planirani zastoji	neplanirani zastoji	Ukupno
Elektrokrajina	914	1.302	2.216	1.054	1.935	2.989
Elektro Bijeljina	1.096	2.034	3.130	881	1.792	2.673
Elektro Doboj	322	320	642	344	447	791
Elektrodistribucija Pale	462	3.364	3.826	820	1537	2.357
Elektro Hercegovina	510	1.437	1.947	486	1590	2.076
Elektroprivreda HZHB	577	644	1.221	735	586	1.320
Elektroprivreda BiH	806	634	1.440	673	452	1.125
Komunalno Brčko				1.486	1.777	3.263

3.6 Postupci odobrenja tarifa

Tarife za usluge prijenosa električne energije

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je, u okviru svojih nadležnosti definiranih zakonom, na sjednici održanoj 24. studenoga 2009. godine, donijela zaključak o pokretanju postupka u kojem će odrediti tarife za usluge prijenosa električne energije.

Elektroprijenos BiH je dostavio potrebnu dokumentaciju u okviru koje je predočio svoje zahtjeve za prihode i rashode, kao i troškove, koje namjerava zaračunavati po tarifama za svoje usluge. U skladu sa Zakonom o utemeljenju Kompanije za prijenos električne energije u BiH, kompanija je dužna dokazati da predložene tarife ispunjavaju zahtjeve iz pravila i propisa regulatora.

Elektroprijenos BiH je planirao potreban prihod za 2010. godinu u iznosu od 141.397.773 KM što u odnosu na planiranu električnu energiju na mreži prijenosa (13.048.051.591 kWh) daje prosječnu tarifu za usluge prijenosa u iznosu od 1,084 f/kWh.

Tarifni zahtjev je rješavan u skladu sa kriterijima navedenim u Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i Metodologiji za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge.

DERK je u razmatranju zahtjeva poštivao osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, jednakopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Formalna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je 3. veljače 2010. godine i bila je otvorena za javnost. Sudjelovanje u diskusiji imale su ovlaštene osobe kao predstavnici umješača kojima je ranije dodijeljen ovakav status od strane DERK-a.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju, na sjednici održanoj 27. travnja 2010. godine, donijela je odluku o odobrenom prihodu za 2010. godinu i visini tarife za usluge prijenosa električne energije.

Imajući u vidu sveukupno stanje u Bosni i Hercegovini, kao i svjetsku gospodarsku krizu čiji efekti imaju utjecaj na poslovnu klimu i ekonomsku situaciju u zemlji i u 2010. godini, Komisija je procijenila da nisu stečeni realni uvjeti za povećanje prijenosne mrežarine i troška usluga prijenosa električne energije u odnosu na proteklo razdoblje, te prosječnu prijenosnu tarifu za usluge prijenosa ograničila na dostignutoj razini od 0,870 feninga/kWh. Kupci u Bosni i Hercegovini koji preuzimaju električnu energiju sa mreže prijenosa plaćaju dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na energiju u iznosu od 0,566 feninga/kWh i dio koji se odnosi na snagu u iznosu od 1,478 KM/kW.

Tarife za rad NOS-a i pomoćne usluge

Neovisni operator sustava u BiH je u listopadu 2009. godine podnio tarifni zahtjev za odobrenje tarifa koje bi mu omogućile pozitivno poslovanje u 2010. godini. Prema propisanoj proceduri, tarifni zahtjev je podnjet na utvrđenim obrascima koji omogućavaju jasan i transparentan strukturalni prikaz ekonomskih i energetske veličina na osnovu kojih se određuju tarife.

Zahtjev NOS-a BiH je rješavan provođenjem postupka formalne rasprave koji omogućava aktivno i transparentno sudjelovanje javnosti kao i trećih zainteresiranih osoba (umješača) koje mogu dokazati vlastiti interes u postupku određivanja tarifa.

Nakon provedenih predviđenih aktivnosti koje obuhvataju detaljnu analizu podataka sadržanih u zahtjevu, kao i iskazanih komentara na održanim raspravama, DERK je koristeći svoje diskrecijsko pravo da modificira, prihvati ili odbije određene troškovne pozicije odredio ukupan potreban prihod za rad NOS-a BiH u 2010. godini u iznosu od 6.182.071 KM. Na osnovu ovako odobrenog potrebnog prihoda i planiranog opsega usluga određena je tarifa za rad NOS BiH u 2010. godini u iznosu od 0,0435 feninga/kWh.

Paralelno sa postupkom utvrđivanja tarifa za rad NOS-a BiH u 2010. godini vođen je i postupak za određivanje tarifa za pomoćne usluge koji je također bio predmet formalne rasprave.

Pomoćne usluge predstavljaju iznimno složen i važan činilac kojim se osigurava siguran rad elektroenergetskog sustava. U proteklom razdoblju, funkcioniranje sustava pomoćnih usluga u praksi nailazilo je na niz poteškoća koja su odraz složenih i neuređenih odnosa između ključnih subjekata u elektroenergetskom sektoru. Također su i druge okolnosti dovodile do neučinkovitosti sustava pomoćnih usluga kao što su odsutnost ili nepoštivanje nominacija od strane elektroprivrednih kompanija. Zbog činjenice da sva mjerenja koja su neophodna za točno utvrđivanje energetske veličine ne postoje ili nisu dostupna, elektroprivrede u BiH su u više navrata pobijale mjesečne obračune koje izrađuje NOS BiH.

NOS BiH je u skladu sa postojećim pravilima kojim se definira rad sustava odredio potrebne opsege za usluge sekundarne i tercijarne regulacije. Elektroprivrede su u svojim nominacijama ponudile veći opseg usluga od potrebnog iznosa. Kako bi izbjegao nepotrebno povećanje troškova u sustavu, DERK se odlučio da za ove dvije usluge prihvati nominacije do potrebnog iznosa.

Sagledavši sve značajke te komentare i primjedbe izrečene tijekom postupka kao i ukupno stanje i odnose u elektroenergetskom sektoru u Bosni i Hercegovini, DERK je zaključio da nije realno niti moguće uvođenje novih elemenata u model pomoćnih usluga (energija u sekundarnoj regulaciji, negativna sekundarna i tercijarna regulacija i penaliziranje).

Određujući tarife za svaku pomoćnu uslugu pojedinačno, Državna regulatorna komisija je svojom odlukom jasno iskazala obveze svih subjekata u cilju stvaranja uvjeta za unapređenje sustava pomoćnih usluga.

Tarife za kupce električne energije u Brčko Distriktu BiH

Izmjenama odgovarajućih zakona u 2009. i krajem 2010. godine nadležnost Državne regulatorne komisije za električnu energiju proširena je na djelatnosti proizvodnje, distribucije i opskrbe kupaca električne energije u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine.

Krajem 2010. godine DERK je pristupio izradbi nacrtu pravila o proceduri za izdavanje privremenih licenci za obavljanje ovih djelatnosti i načinu utvrđivanja privremenih tarifa za korisnike distributivnog sustava i tarifa za nekvalificirane kupce električne energije u Brčko Distriktu BiH. Ova pravila omogućit će izdavanje privremene licence Javnom poduzeću za komunalne djelatnosti "Komunalno Brčko", te donošenje privremenih tarifnih stavova za kupce električne energije, čime će se regulatorna praksa uvesti i u ovom dijelu Bosne i Hercegovine. Završetak ovih aktivnosti planiran je za siječanj 2011. godine.

3.7 Tržište električne energije

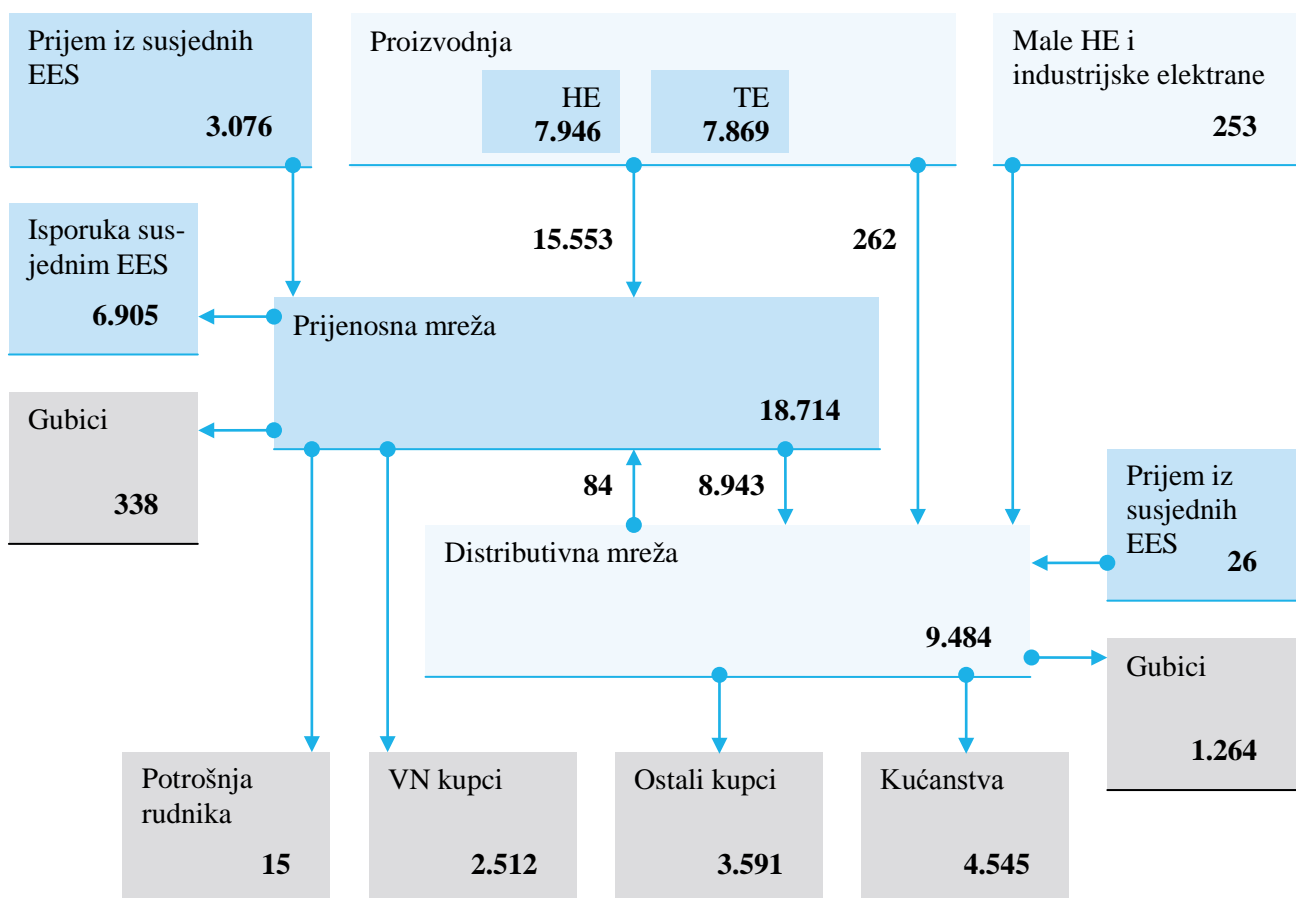
Energetski pokazatelji

Godina 2010. bila je godina rekordnih pokazatelja – na slici 5 dat je pregled najvažnijih bilančnih veličina.

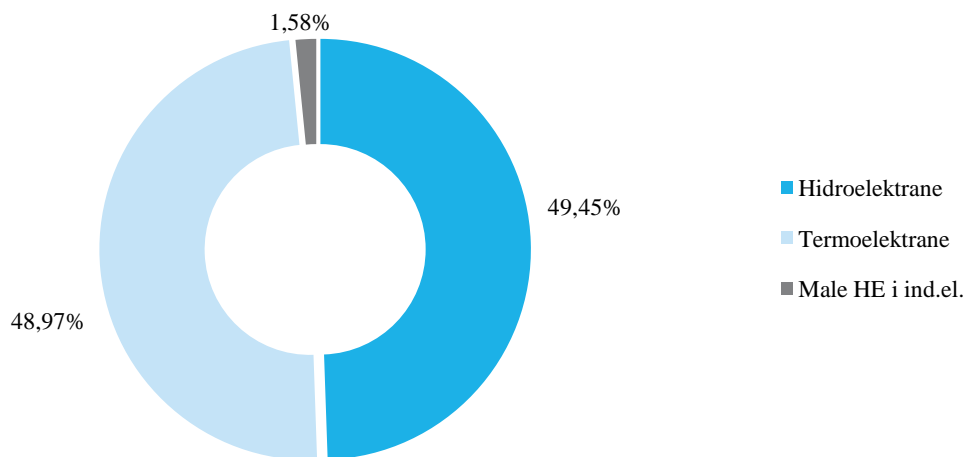
Ostvarena je najveća historijska proizvodnja električne energije od 16.068 GWh. Od toga proizvodnja hidroelektrana iznosila je 7.946 GWh, što je također historijski maksimum, a proizvodnja termoelektrana 7.869 GWh. Pored toga u malim hidroelektranama i industrijskim elektranama proizvedeno je 253 GWh. Procentualno sudjelovanje, odnosno struktura proizvodnje električne energije u BiH u 2010. godini data je na slici 6.

Povećanje hidroproizvodnje u odnosu na prethodnu godinu iznosilo je 29,2%, što je posljedica iznimno povoljnih hidroloških prilika, pa je i pored smanjene proizvodnje iz termoelektrana od 4,4%, ukupna proizvodnja električne energije

Slika 5. Ostvarene bilančne veličine u 2010. godini (GWh)

Slika 6. Struktura proizvodnje električne energije u BiH u 2010. godini

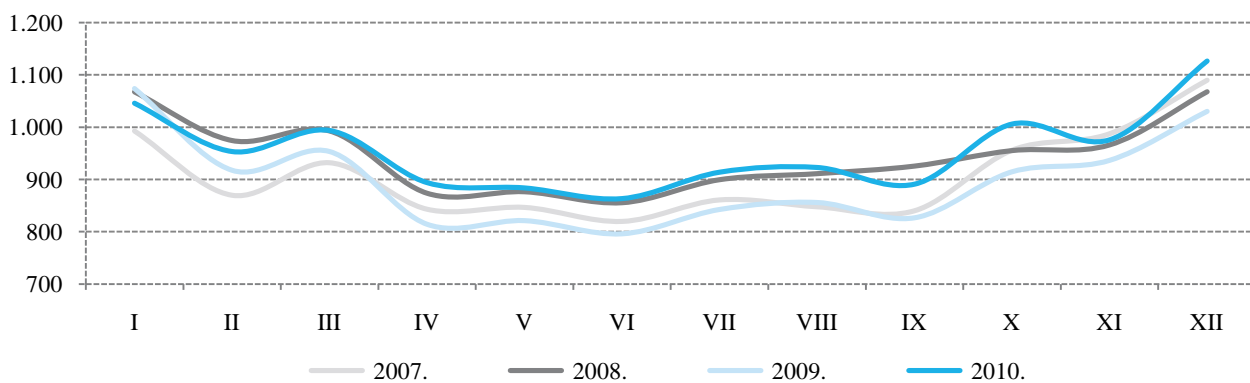
povećana u odnosu na prethodnu godinu 10,3%.

Preuzimanje električne energije sa mreže prijenosa iznosilo je 11.471 GWh i povećano je za 6,4%. Podaci o energiji preuzetoj sa prijenosne mreže prikazani su na slici 7, po mjesecima, te na slici 8, po subjektima.

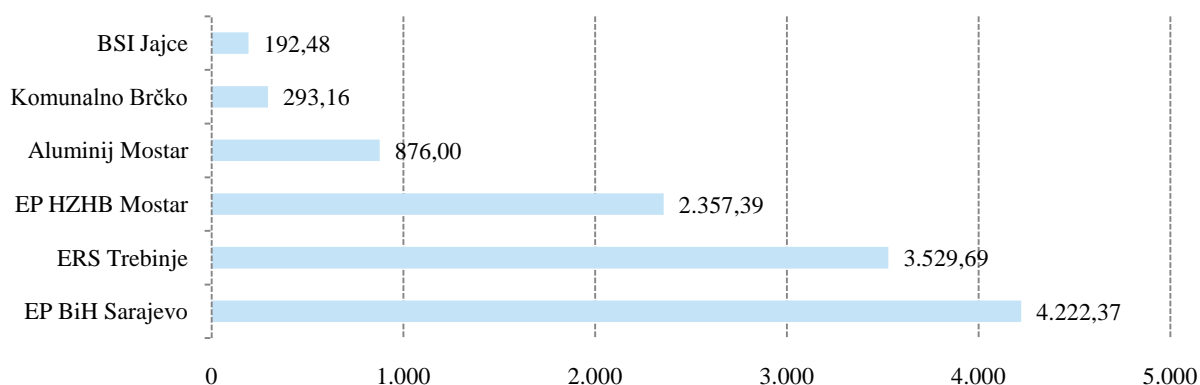
Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava u 2010. godini iznosilo je 2.173 MW što je također historijski rekord, a zabilježeno je 31.12.2010. godine u 18 sati.

Zabilježen je pozitivan trend kada su u pitanju gubici električne energije, jer su distributivni gubici iznosili 1.264 GWh ili 13,45% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniža razina u poslijeratnom razdoblju. Prijenosni gubici su bili 338 GWh ili 10,3% veći nego u 2009. godini, što je posljedica povećane proizvodnje, potrošnje i tranzita električne energije u 2010. godini. Podaci o mjesečnim gubicima na mreži prijenosa prikazani su na slici 9.

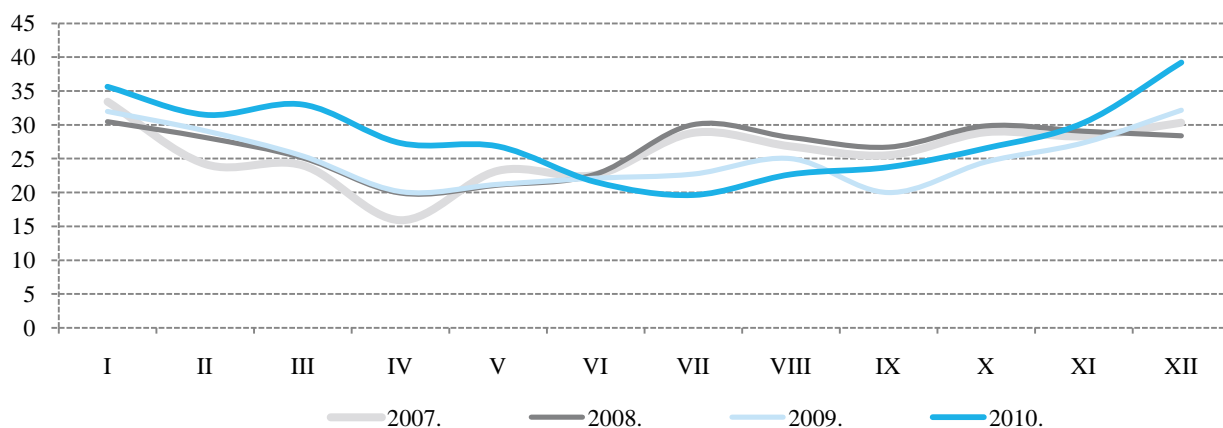
Slika 7. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)

Slika 8. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2010. godini, po subjektima (GWh)

Slika 9. Mjesečni gubici na mreži prijenosa (GWh)

Tržište električne energije u regiji

Na regionalnom tržištu 2010. godina bila je godina oporavka, nakon značajnog pada potrošnje električne energije u 2009. godini. Iako se prodaja električne energije oporavila i uglavnom vratila na razinu iz 2008. godine, veleprodajne cijene u regiji nisu pratile taj trend, nego su ostale usidrene na razini iz 2009. godine, oko iznosa od 40 €/MWh. Tek pred kraj godine primjećen je lagani rast do razine od 50 €/MWh. Iako je izvoz od 4.898 GWh bio najveći do sada, zbog niske izvozne cijene financijski rezultati bili su slabiji nego u 2009. godini.

Tržište električne energije u BiH

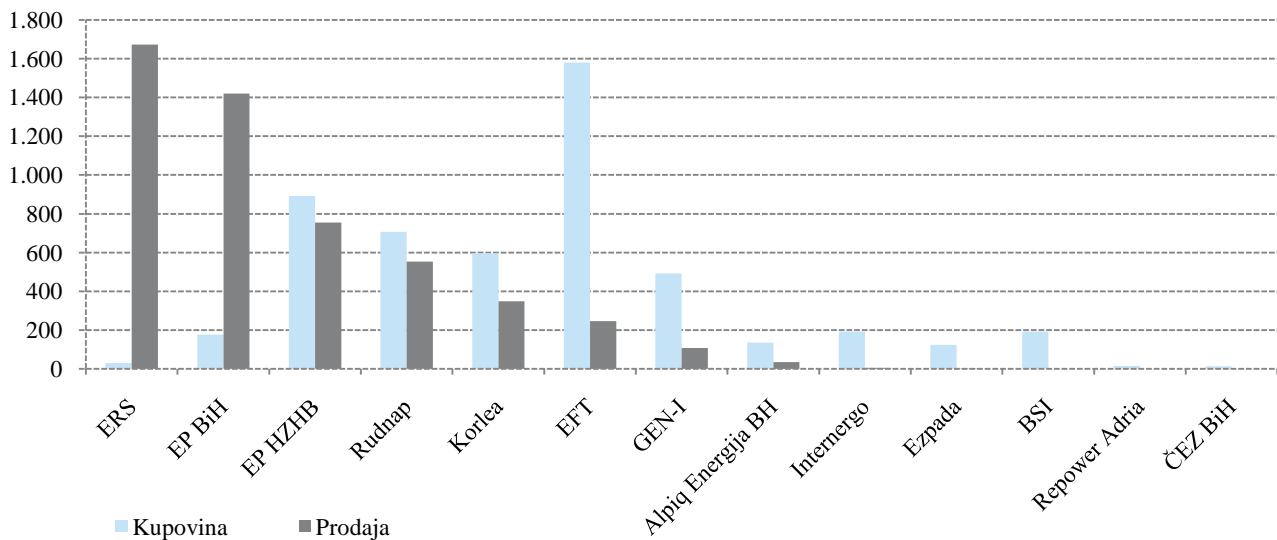
Potrošnja električne energije u BiH je također bila rekordna. Ukupna potrošnja iznosila je 12.266 GWh što predstavlja povećanje od 5,8% u odnosu na prethodnu godinu. Od toga kupci na 110 kV mreži preuzeli su 2.512 GWh, što je 18,6% više nego u 2009. godini.

Kupci na distributivnoj mreži su zabilježili povećanje potrošnje za 3,6%, pa je ukupna prodaja kupcima u BiH povećana za 6,8% i iznosila je 10.648 GWh. Pri tome je prosječna prodajna cijena tarifnim kupcima iznosila 12,68 feninga/kWh, ili za 0,03% više nego u 2009. godini. Prosječna prodajna cijena za kućanstva iznosila je 12,37 feninga/kWh što je porast od 2,7% u odnosu na prethodnu godinu.

Poslovni rezultati kompanija u sektoru su znatno slabiji, nego u 2009. godini koja je godina najboljeg poslovanja elektroenergetskog sektora da sada. Gledajući u cjelini poslovni rezultat je bio pozitivan na razini oko 50 mil. KM, s tim što su najbolje financijske rezultate ostvarili Elektroprijenos BiH i

Slika 10. Pregled trgovanja u BiH po subjektima u 2010. godini (GWh)

Elektroprivreda HZHB, dok su određene kompanije zabilježile i gubitke.

Maloprodajni segment nije zabilježio značajnija dešavanja. Djelatnost opskrbe u potpunosti se odvija unutar tri elektroprivredne kompanije koje jedine posjeduju i proizvodne kapacitete. Proces prestrukturiranja nije dovršen što im omogućava vladajuću poziciju na maloprodajnom tržištu električne energije.

Svi kupci na srednjem (35, 20 i 10 kV) i niskom naponu (0,4 kV) se opskrbljuju po reguliranim cijenama koje utvrđuju entitetske regulatorne komisije. Registrirana su dva kupca koja su se opskrbljivala na tržištu i to Aluminij d.d. Mostar koji je nabavio 876 GWh na tržištu (48,6% od ukupne potrošnje) i BSI d.o.o. Jajce 192,48 GWh (84,4% od ukupne potrošnje). Na taj način na tržištu je nabavljeno 1.068,48 GWh što čini 10,03% ukupno preuzete energije od strane krajnjih kupaca u Bosni i Hercegovini. Kupac BSI Jajce najavio je da će u 2011. godini električnu energiju preuzimati kao tarifni kupac.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sustava Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sustavima omogućava plasman električne energije u zemlje regija koje imaju izražen deficit.

Rekordan izvoz u 2010. godini rezultirao je povećanim brojem prekograničnih trgovačkih transakcija. Ovim transakcijama je obuhvaćen veliki broj trgovaca koji električnu energiju preuzimaju na granici BiH sa susjednim zemljama. Na slici 11 dat je pregled sudionika u prekograničnoj trgovini na svim granicama Bosne i Hercegovine, a u tabeli 5 prikazan je pregled prekograničnih transakcija.

Tijekom 2010. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH u iznosu od 2.751 GWh, što je povećanje od 29,6% u odnosu na 2009. godinu. Električnu energiju tranzitiraju međunarodne trgovačke kompanije preko svojih registriranih firmi u BiH. Prihod po osnovu tranzita BiH ostvaruje sudjelovanjem u ITC mehanizmu, što je detaljnije opisano u dijelu 3.2. ovog izvješća.

Uobičajeno najveći izvoz ostvaren je prema Crnoj Gori i Hrvatskoj. Od domaćih subjekata najveći uvoz je ostvario Aluminij d.d. Mostar, koji je za vlastite potrebe uvezao 876 GWh ili 82,9% ukupnog uvoza u 2010. godini.

Tabela 5. Prekogranična trgovina po subjektima (MWh)

Slika 11. Sudionici u prekograničnoj trgovini po granicama

<i>Licencirani subjekt</i>	<i>Izvoz</i>	<i>Uvoz</i>	<i>Tranzit</i>
EFT	1.350.182	15.856	1.006.156
EP BIH	1.193.137	1.262	0
ERS	648.432	6.234	0
KORLEA	268.045	21.362	65.328
EP HZHB	328.373	2.032	0
GEN-I	384.207	600	231.408
RUDNAP	283.337	130.198	1.188.570
INTERENERGO	188.931	1.450	70.703
EZPADA	123.592	496	158.250
ALPIQ ENERGIJA	100.809	521	13.363
ČEZ BIH	14.124	0	15.920
ALUMINIJ	0	876.000	0
REPOWER ADRIA	14.870	0	1.350
<i>Ukupno</i>	<i>4.898.039</i>	<i>1.056.011</i>	<i>2.751.048</i>

Izvoz i uvoz iz Bosne i Hercegovine prema susjednim zemljama dat je u tabeli 6.

Tabela 6. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući tranzit (MWh)

<i>Zemlja</i>	<i>Izvoz</i>	<i>Uvoz</i>
Hrvatska	4.026.952	2.421.868
Srbija	1.848.880	1.022.375
Crna Gora	1.773.255	362.816
<i>Ukupno</i>	<i>7.649.087</i>	<i>3.807.059</i>

3.8 Zaštita kupaca

Zaštita kupaca je značajno pitanje politike regulacije u svim državama u kojima su aktualni procesi deregulacije i liberalizacije energetskog sektora. U tu svrhu se, osim drugim državnim tijelima, i regulatornim tijelima sve više povjerava obveza da razmatraju i ostvaruju osnovne ciljeve zaštite kupaca, zaštite elektroenergetskih subjekata i okoliša putem transparentnog i nepristranog načina rješavanja pitanja iz oblasti regulacije.

Subvencioniranje najugroženijih potrošača energenata u većem dijelu Europe je opće prihvaćena praksa. Osnovni problemi pri tome su u identificiranju korisnika subvencije, definiranju razine subvencioniranja, izvora sredstava i načinu primjene. Izostanak poticaja i koordinacije, kao najveći nedostatak dosadašnjih aktivnosti, nameće logiku da njihovi glavni nositelji ubuduće treba da budu ministarstva nadležna za socijalnu zaštitu, uz potporu drugih nadležnih tijela, uključujući regulatorna tijela.

Programi subvencioniranja najugroženijih potrošača energije uspostavljeni su u:

- *Republici Srpskoj (električna energija),*
- *Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, i*
- *Kantonu Sarajevo (tijekom zimskih mjeseci).*

U granicama ovlasti koje su mu zakonom povjerene, DERK je i tijekom 2010. godine djelovao u pravcu zaštite kupaca električne energije a osobito socijalno ugroženih kategorija stanovništva, aktivno se uključujući u sve poticaje institucija na državnom razini. Predstavnicima DERK-a dali su značajan doprinos u izradbi *Socijalnog akcijskog plana za BiH*, djelujući u okviru Radne grupe Ministarstva civilnih poslova BiH, u čijem su sastavu bili i predstavnici resornih ministarstava na državnoj i entitetskoj razini, te predstavnici poslodavaca, sindikata i dr. Socijalni akcijski plan za Bosnu i Hercegovinu u vezi s Memorandumom o razumijevanju o socijalnim pitanjima u kontekstu Energetske zajednice, koji su prethodno odobrile vlade, odnosno nadležna ministarstva Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH, konačno je odobren na sjednici Vijeća ministara BiH 25. ožujka 2010. godine.

3.9 Ostale aktivnosti

Pored naprijed navedenih aktivnosti, DERK je tijekom 2010. godine razmjenjivao podatke sa velikim brojem državnih institucija (Vijeće ministara BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH, Agencija za unapređenje inozemnih investicija u BiH, Agencija za statistiku BiH i dr.), te pripremao različite informacije za njihove potrebe.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju, Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske surađuju i usklađuju djelovanje od svog osnutka.

Reformu energetskog sektora u Bosni i Hercegovini i dalje podupire Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID), kroz projekt Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora (*REAP*).

Komponente Projekta REAP, koji traje od 2007. do 2011. godine, su: (1) kontinuirana potpora Neovisnom operatoru sustava u BiH, uključujući daljnji razvoj mrežnih i tržišnih pravila kako se BiH tržište bude integriralo u regionalno i interno tržište EU u skladu sa obvezama iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, (2) praćenje i asistencija u provođenju akcijskih planova, i (3) daljna potpora unifikaciji propisa, uključujući i završetak svih aktivnosti koje se odnose na izradbu novog zakona o gasu i potrebne izmjene državnog i entitetskih zakona o električnoj energiji. Krajem 2010. godine u okviru projekta REAP organiziran je niz seminara o otvaranju tržišta.

Izvešće o energetskom sektoru BiH za 2009. godinu

Državna regulatorna komisija za električnu energiju u Bosni i Hercegovini, u suradnji sa Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji BiH i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, Ministarstvom energije, rudarstva i industrije Federacije BiH i Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske, pripremila je *Izvešće o energetskom sektoru BiH* koje pokriva sva pitanja predviđena zajedničkom strukturom za izvješćivanje koju su dogovorili članovi Regulatornog odbora Energetske zajednice (ECRB). Ova struktura koristi isti obrazac koji koristi Europska grupa regulatora električne energije i gasa (ERGEG), sa izmjenama koje zahtijeva okvir Energetske zajednice.

Izvešće je dostavljeno energetskim institucijama u BiH i Tajništvu Energetske zajednice radi sveobuhvatnog izvješćivanja institucija Energetske zajednice koje vrše energetski regulatori svih ugovornih strana. Izvešće je objavljeno na internet stranici DERK-a, ECRB-a i Energetske zajednice.

Prepreke, preduvjeti i rješenja za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH

Regulatorna radna grupa za tržište, koju su formirale tri regulatorne komisije iz BiH, u suradnji sa sudionicima na tržištu uključujući ministarstva, pripremila je dokument *Prepreke, preduvjeti i rješenja za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH*.

Bosna i Hercegovina ima obvezu da otvori tržište električne energije, što proistječe i iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice i domaćih zakona. Kraj prijelaznog razdoblja (1. siječanj 2012. godine), u kojem kupci koji nisu iz kategorije kućanstava mogu birati svoj status između tarifnog i kvalificiranog kupca, brzo se približava.

Očekuje se da nositelji energetske politike, Vijeće ministara BiH i vlade entiteta, čim prije daju regulatorima smjernice i potporu u aktivnostima na otvaranju tržišta.

Dokument identificira preduvjete i prepreke za funkcioniranje tržišta, a aktivnosti nositelja politike neophodne su u slijedećim oblastima: razdvajanje djelatnosti, tarife temeljene na troškovima, deregulacija proizvodnje, programi zaštite ugroženih kupaca i izmjene i dopune Zakona o javnim nabavama.

4. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. listopada 2005. godine i stupio na snagu 1. srpnja 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno sudjeluje Europska unija sa jedne strane i slijedećih osam Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija, Moldova, Hrvatska, Srbija i UNMIK – Kosovo.²

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice sudjeluju: Austrija, Bugarska, Češka, Francuska, Grčka, Italija, Cipar, Mađarska, Nizozemska, Njemačka, Rumunjska, Slovačka, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 14 tzv. zemalja sudionica iz Europske unije izravno sudjeluje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prigodom glasovanja izražava Europska komisija.

Status posmatrača u tijelima Energetske zajednice imaju Gruzija, Norveška, Turska i Ukrajina.

Investicije, ekonomski razvoj, sigurnost opskrbe energijom, socijalna sigurnost, solidarnost i uzajamno povjerenje su ključne riječi koje karakteriziraju Energetsku zajednicu, koja postoji kao prvi zajednički institucionalni projekt poduzet od strane zemalja iz jugoistočne Europe koje nisu članice Europske unije. Energetska zajednica ima ambicije na tri razine: nacionalnoj, regionalnoj i paneuropskoj.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdanu opskrbu energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga to je razvoj alternativnih pravaca opskrbe gasom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora.

Sklapanjem ovog Ugovora, ugovorne strane iz regije se obvezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže stupnjevitim preuzimanjem dijelova *acquis communautaire*-a (pravnog nasljeđa) EU, koji se odnose na energiju, zaštitu okoliša i konkurenciju. Radi se o implementaciji odgovarajućih direktiva i uredbi EU za oblasti energije i zaštite okoliša (vidjeti tabelu 7).

---

² Ova lista odražava Ugovorne strane na dan 31. prosinca 2011. godine. Moldova ima status Ugovorne strane od 1. svibnja 2010. godine. Očekuje se da početkom 2011. godine isti status stekne i Ukrajina, nakon što je Parlament Ukrajine ratificirao Ugovor 15. prosinca 2010. godine.

Tabela 7. *Acquis Energetske zajednice*

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice koji se konstantno razvija od 2005. godine, i dalje u svom središtu ima dvije direktive koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa. One su dopunjene propisima o prekograničnoj trgovini, kao i horizontalnim propisima u oblastima zaštite okoliša, konkurencije i obnovljivih izvora energije. U 2007. godini *acquis* je proširen na direktive EU o sigurnosti opskrbe električnom energijom i gasom, a od 2008. godine pojam ‘mrežna energija’ koji se inicijalno odnosio na električnu energiju i gas uključuje i naftni sektor. 2009. i 2010. *acquis* je dalje proširen direktivama o energetske učinkovitosti (Direktive o energetske učinkovitosti zgrada, energetske označavanju, te o energetske učinkovitosti za krajnje korisnike i energetske uslugama).

Acquis o električnoj energiji

- Direktiva 2003/54/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije,
- Direktiva 2005/89/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 18. siječnja 2006. godine o mjerama za sigurnost opskrbe električnom energijom i ulaganje u infrastrukturu,
- Uredba 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Acquis o gasu

- Direktiva 2003/55/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa,
- Direktiva 2004/67/EC Vijeća Europske unije od 26. travnja 2004. godine o mjerama za sigurnost opskrbe prirodnim gasom,
- Uredba 1775/2005/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 28. rujna 2005. godine o uvjetima pristupa mreži transporta prirodnog gasa.

Acquis o životnoj sredini

- Direktiva Vijeća Europske zajednice 85/337/EEC od 27. lipnja 1985. godine o ocjeni utjecaja javnih i privatnih projekata na okoliš, sa amandmanima od 3. ožujka 1997. godine (Direktiva 97/11/EC) i Direktivom 2003/35/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. svibnja 2003. godine,
- Direktiva 2005/33/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2005. godine kojom se dopunjava Direktiva 1999/32 od 26. travnja 1999. godine u vezi sa smanjenjem sadržaja sumpora u nekim tečnim gorivima; implementacija do 31. prosinca 2011. godine,
- Direktiva 2001/80/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2001. godine o ograničenju emisije onečišćivača zraka iz velikih termoelektrana (≥ 50 MW); implementacija do 31. prosinca 2017. godine,
- Članak 4(2) Direktive Vijeća Europske zajednice 79/409/EEC od 2. travnja 1979. godine o zaštiti ptica,
- Nastojanje za pristup Kyoto protokolu i provođenje Direktive 96/61/EC od 24. rujna 1996. godine o prevenciji i kontroli onečišćenja.

Acquis o konkurenciji

Nisu dopuštene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o uspostavi Europske zajednice slijedeće aktivnosti:

- Spriječavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba vladajuće pozicije,
- Pružanje javne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštivat će se odredbe Ugovora o uspostavi Evropske zajednice, posebno članka 86. koje se odnose na javna poduzeća i poduzeća kojima su data posebna prava.

Acquis o obnovljivim energetske resursima

- Direktiva 2001/77/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 27. rujna 2001. godine o promociji električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora na unutarnjem tržištu,
- Direktiva 2003/30/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 8. svibnja 2003. godine o promociji korištenja bio-goriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu.

Nastavak na slijedećoj stranici ⇨

⇒ *Nastavak Tabele 7 sa prethodne stranice*

Pored EU *acquis*-a, Ministarsko vijeće je usvojilo nekoliko neovisnih mjera koje se odnose na rješavanje prijepora, uspostavu takozvane '8. regije' u cilju olakšavanja prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti opskrbe.

Pokazatelj daljeg razvoja *acquis*-a Energetske zajednice su preporuke Ministarskog vijeća iz 2010. godine kojima su Ugovorne strane pozvane da provedu nove propise Europske unije o internom energetsom tržištu koji sačinjavaju takozvani 'Treći paket' i Direktivu 2009/28/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora, koja dopunjuje i zamjenjuje Direktive 2001/77/EC i 2003/30/EC.

Treći paket

- Uredba 713/2009/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uspostavi Agencije za suradnju energetske regulatora,
- Uredba 714/2009/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, koja zamjenjuje Uredbu 1228/2003/EC,
- Uredba 715/2009/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu prirodnog gasa, koja zamjenjuje Uredbu 1775/2005/EC,
- Direktiva 2009/72/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije, koja zamjenjuje Direktivu 2003/54/EC,
- Direktiva 2009/73/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa, koja zamjenjuje Direktivu 2003/55/EC.

Napomena: Tekst propisa EU koji se navode u ovoj tabeli dostupan je na internet stranici Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Energetska zajednica je uspostavljena na razdoblje od 10 godina, koji ističe u srpnju 2016. godine i koji može biti produljen jednoglasnom odlukom njenog Ministarskog vijeća.

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su slijedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokoj razini, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atenski forum), Forum za gas (Mariborski forum), Socijalni forum, Forum za naftu (sa sjedištem u Beogradu) i Tajništvo.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Europske unije.

Stalna grupa na visokoj razini (PHLG), koja okuplja više zvaničnike Ugovornih strana i dva predstavnika Europske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provođenje dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provođenju mjera u određenim oblastima.

Slika 12. Energetska zajednica

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Ateni, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Europsku uniju predstavlja Europska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja sudionica iz EU, te jednog predstavnika Europske grupe regulatora električne energije i gasa (ERGEG). ECRB razmatra pitanja regulatorne suradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje prijepora. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Europske komisije ovo nad-nacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Forumi Energetske zajednice, posvećeni električnoj energiji, gasu, nafti i socijalnim aspektima, okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih finansijskih institucija i dr.

Tajništvo Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administrativni faktor i zajedno sa Europskom komisijom osigurava neophodnu suradnju i pruža potporu za rad drugih institucija. Tajništvo je odgovorno za nadgledanje odgovarajuće provedbe obveza Ugovornih strana i podnosi godišnje izvješće o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu Tajništvo djeluje kao 'čuvar' Ugovora o uspostavi Energetske zajednice dok Europska komisija ima ulogu generalnog koordinатора u skladu sa istim Ugovorom.

Iako je Energetska zajednica prvotno zamišljena kao predpristupni instrument za Europsku uniju, njeno članstvo je u međuvremenu postalo otvoreno za zemlje u oblasti na koje se odnosi europska susjedska politika (Moldova, Ukrajina, Armenija). U svojim dokumentima Europska unija identificira koncept Energetske zajednice kao ključnu komponentu za jako međunarodno partnerstvo sa susjedima EU.

Nakon četiri godine postojanja, Energetska zajednica je izrasla u zrelu organizaciju koja osigurava čvrst institucionalni okvir za suradnju, međusobnu potporu i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu suradnju u vezi energetske pitanja.

Interes za Energetsku zajednicu raste širom regije. Prvo proširenje Energetske zajednice je završeno u 2010. godini pristupanjem Moldavije, a uz pristupanje Ukrajine, veličina potencijalnog regionalnog tržišta se skoro utrostručuje (od otprilike 26 milijuna stanovnika na oko 73 milijuna). Dodatno – pregovori sa Turskom su otvoreni u rujnu 2009. godine; Gruzija najavljuje svoje članstvo, a Armenija je podnijela zahtjev za stjecanje statusa posmatrača. Vidljivo je da se težište Energetske zajednice pomjera ka Istoku.

Sudjelovanjem u ovom procesu Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetske sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama EU.

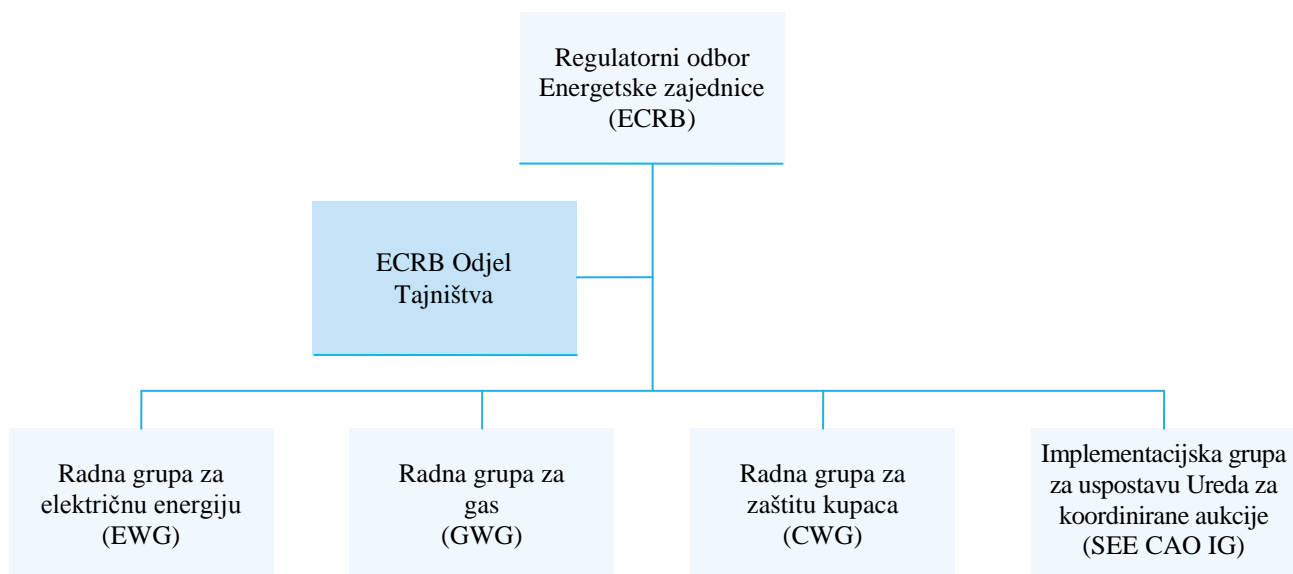
Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domene Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu suradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz potporu i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji uspostave Energetske zajednice i osobito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Europske unije.

Težište aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici smješteno je ipak u Regulatorni odbor, u kojem Državna regulatorna komisija za električnu energiju predstavlja i zastupa interese Bosne i Hercegovine. Formalna uspostava Regulatornog odbora Energetske zajednice, izvršena je 11. prosinca 2006. godine u Ateni. Tijekom 2010. godine, Regulatorni odbor održao je tri sastanka.

Predsjednik ECRB-a u 2010. godini bio je Mirsad Salkić, predsjedatelj DERK-a, a afirmaciji Regulatorne komisije doprinosi i mr.sc. Edin Zametica, tajnik, koji od 2007. godine predsjeda Radnom grupom za zaštitu kupaca.

Slika 13. Struktura Regulatornog odbora

Iz strukture Regulatornog odbora (slika 13) evidentno je da ECRB dio svojih aktivnosti organizira kroz više radnih grupa, uz potporu odgovarajućeg odjela Tajništva Energetske zajednice.

Radna grupa za električnu energiju (EWG) je tijekom 2010. godine bila usmjerena na proces uspostave jedinstvenog regionalnog mehanizma alokacije prekograničnih prijenosnih kapaciteta, uspostave regionalnog balansnog mehanizma sa osvrtom na harmonizaciju nacionalnih pravnih okvira i balansnih mehanizama, pitanja dizajna i otvaranja regionalnog tržišta putem komentara na radne verzije Studije o otvaranju veleprodajnog tržišta jugoistočne Europe, uz uvažavanje istodobnog razvoja nacionalnih tržišta električne energije, izradbu prijedloga za uspostavu harmoniziranog sustava licenciranja u regiji, analizu okvira i mogućnosti za suradnju regulatora sa fokusom na investicijske projekte regionalnog značaja, te pripremu smjernica za nadzor tržišta električne energije.

Operativno organizirajući svoj rad uspostavom nekoliko podgrupa, EWG je pripremila nekoliko vrijednih dokumenata, izvješća i uporednih analiza, među kojima poseban značaj ima *Pregled nacionalnih balansnih modela, Model za regulatorni nadzor prekograničnih tijekova i budućeg Ureda za koordinirane aukcije i Regulatorni instrumenti za promoviranje novih investicija – Procjena postojećih mehanizama - Preporuke.*

EWG priprema pregled regulatornog okruženja, identificira pravne i financijske prepreke i predlaže rješenja na regionalnoj i nacionalnoj razini za implementaciju i funkcioniranje novih mehanizama u okviru regionalnog tržišta jugoistočne Europe. Domena djelovanja radne grupe zahtijeva širok spektar znanja uključujući tehnička, pravna i financijska pitanja.

Radna grupa za gas (GWG) posvećena je razvoju tržišta gasa u regiji, koje je manje razvijeno od tržišta električne energije. Svega nekoliko zemalja ima razvijeno tržište, dok se u ostalim gas koristi u ograničenom opsegu ili nikako. Trenutačno postoji veliki broj projekata koji imaju cilj da razviju tržište gasa u regiji. Radna grupa je tijekom 2010. godine nastavila aktivnosti na pripremi jedinstvenog regulatornog pristupa u razvoju Gasnog prstena Energetske zajednice, koji će doprinijeti sigurnosti opskrbe i daljoj gasifikaciji u jugoistočnoj Europi.

Radna grupa je dio svojih aktivnosti usmjerila na izradbu izvješća o modelima gasnog tržišta u Energetskoj zajednici i njihovoj usklađenosti sa Uredbom 1775/2005/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 28. rujna 2005. godina o uvjetima pristupa mreži transporta prirodnog gasa. Pored toga, GWG je pripremila Izvješće o reguliranju transporta prirodnog gasa u Energetskoj zajednici.

Radna grupa za zaštitu kupaca (CWG) je i u 2010. godini prije svega bila posvećena razvoju mehanizama za zaštitu kupaca u procesu liberalizacije tržišta energije, uključujući poboljšanje sudjelovanja predstavnika kupaca u regulatornom procesu.

Nastavljajući aktivnosti započete u prethodnoj godini, u okviru rada CWG-a realizirana je *Studija o tarifama i kvaliteti distribucije gasa u Energetskoj zajednici*, kao i *Projekt pomoći regulatorima u uvođenju i poboljšavanju reguliranja kvalitete u Energetskoj zajednici*. Pored toga, CWG je pripremila više dokumenata koji se odnose na stanje u Energetskoj zajednici uključujući *Pregled uvođenja inteligentnih brojila za električnu energiju*, *Izvješće o cijenama električne energije i tarifama u razdoblju 2008 – 2009.* i *Analizu prakse izdavanja računa za električnu energiju*. Rezultati rada CWG redovito se predstavljaju na Socijalnom forumu, te forumima za električnu energiju i gas.

U narednom razdoblju Radna grupa planira nastaviti aktivnosti na zaštiti ugroženih kategorija kupaca, na analiziranju problematike rješavanja priziva kupaca, načina izdavanja računa za gas, uvođenju inteligentnih brojila, a sve uz punu posvećenost načinima poboljšanja kvalitete opskrbe.

Implementacijska grupa za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO IG).

Povećani opseg trgovine koji je ostvaren kao posljedica liberalizacije elektroenergetskih tržišta došao je do točke u kojoj limitirajući prekogranični prijenosni kapaciteti postaju prepreka za dalje povećanje opsega prekogranične trgovine električnom energijom. Koordinirane aukcije prekograničnih prijenosnih kapaciteta predstavljaju korak dalje u nastojanju da se u što većem opsegu iskoriste postojeće konekcije između nacionalnih elektroenergetskih sustava, tj. da se maksimizira stupanj njihovog korištenja. Da bi se ovaj cilj ostvario utemeljena je Implementacijska grupa za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO IG) koja se sastoji od predstavnika regulatornih tijela i operatora prijenosnih sustava. Ovakav sastav uvažava činjenicu da je za tretman problematike koordiniranih aukcija neophodna kontinuirana i tijesna suradnja između operatora sustava i regulatora u regiji.

Prema prvotnom Akcijskom planu početak rada Ureda se očekivao početkom 2009. godine. Međutim, zbog niza otvorenih pitanja koja uključuju način raspodjele prihoda i definiranje granica regije koje će Ured pokrivati, postojanja pravnih prepreka u nacionalnim zakonodavstvima zemalja sudionica, te izbora lokacije samog Ureda, njegova uspostava prolongirana je za 2011. godinu. Prolongirane su također i ostale aktivnosti koje su bile planirane prvobitnim akcijskim planom, ali se u 2011. godini očekuje nastavak aktivnosti, obzirom da je određeno da će sjedište Ureda biti u Podgorici i da je većina operatora prijenosnog sustava zemalja u regiji (među njima i NOS BiH) potpisala Sporazum o uspostavi projektnog tima Ureda i njegovom financiranju.

4.2 Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetske regulatora (*Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija neovisnih regulatornih tijela za energiju središnje i istočne Europe i novih neovisnih država u regiji. ERRA ima 24 punopravna člana, kao i četiri pridružena člana iz regije. U radu ERRA-e djeluje i pet dodatnih pridruženih članova van regije, od kojih se ističe Nacionalna asocijacija regulatornih komisija SAD (*National Association of Regulatory Utility Commissioners*).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetske djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja neovisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje suradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članova, bolji pristup informacijama o svjetskom iskustvu u reguliranju energetske djelatnosti.

Slika 14. Članstvo u ERRA-i

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravan član ERRA-e od 19. svibnja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini održanoj u svibnju 2010. godine, kao pridruženi članovi ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije FERK i RERS.

Predstavnici DERK-a aktivno sudjeluju u radu Generalne skupštine, Investicijske konferencije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se posebno izdvajaju Stalni komitet za tarife i cijene i Stalni komitet za licence i konkurenciju, u kojem je Saša Ščekić, rukovoditelj Sektora za licence i tehničke poslove u DERK-u izabran za predsjedatelja komiteta, te Radna grupa za pravnu regulativu.

U rujnu 2010. godine prvi put je organiziran zajednički sastanak Stalnog komiteta za licence i konkurenciju i Radne grupe za pravnu regulativu u Bosni i Hercegovini. Suorganizator skupa više od 50 predstavnika regulatornih tijela koje okuplja ERRA bio je DERK, a potporu skupu dale su sve tri elektroprivrede u BiH.

Kao najvažnije teme obrađivane u 2010. godini izdvajaju se gospodarska kriza i tržišta energije (smanjenje potražnje, nove investicije, regulacija tarifa), procjena učinkovitosti distributivnih kompanija, struktura tržišta u zemljama ERRA, poticaji za proizvodnju električne energije koristeći alternativne (obnovljive) energetske resurse, harmonizacija procedura licenciranja, nadzor tržišta i regulatorna kontrola, regulatorni aspekti inteligentnog mjerenja, energetska učinkovitost, komercijalni gubici i nenaplaćene tražbine, alokacija troškova i profita kod elektrana sa kombiniranim ciklusom, poticajne

tarife, balansni ugovori, regulacija naspram konkurencije na tržištima energije, odnos regulatora i drugih tijela u osiguranju konkurencije u energetsom sektoru, regulatorne implikacije trećeg energetskeg paketa EU, neovisnost regulatornog tijela i uzajamni odnos sa državnim vlastima, regulatorno-pravni aspekti klimatskih promjena, državno naspram privatnog vlasništva u energetsom sektoru.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRA-e, pružanjem relevantnih informacija o energetsom sektoru Bosne i Hercegovine, posebno u regulatornoj praksi, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu, koju je stekla članstvom u ERRA-i.

4.3 Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG

Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG, koja je osnovana kao radna grupa u svibnju 2006, danas je neprofitna udruga koja je u skladu sa italijanskim zakonom uspostavljena u Rimu 2007. godine. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz: Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Cipra, Libanona, Libije, Malte, Maroka, Palestine, Portugala, Slovenije, Sirije, Španjolske, Tunisa i Turske.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu koja se sastaje dva puta godišnje i četiri *ad hoc* grupe: (1) za institucionalna pitanja (kojom predsjedava Francuska), (2) za električnu energiju (kojom predsjedava Egipat), (3) za gas (kojom od 2010. godine predsjedava Turska) i (4) za okoliš, obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost (kojom predsjedava Španjolska). *Ad hoc* grupe se sastaju najmanje dva puta godišnje.

MEDREG ima potporu Italijanske vlade, REMEP-a (Euro-mediteranska energetska platforma iz Rima), Europske komisije i CEER-a (Vijeće europskih energetskeg regulatora). Posebito je predviđena jaka institucionalna suradnja između MEDREG-a i REMEP-a koji pruža i logističku potporu. MEDREG je sufinanciran od strane Europske unije u cilju promoviranja jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih i regulatornih okvira, kao i omogućavanja investiranja, razvoja infrastrukture i interkonekcija, učinkovitosti i integracije energetskeg tržišta koji su bazirani na sigurnim, ekonomičnim i ekološki održivim energetskeg sustavima u Mediteranskom bazenu. Osim toga, MEDREG omogućava suradnju, razmjenu informacija i uzajamnu pomoć regulatornih komisija iz zemalja EU i

Mediterrana, osiguravajući maksimalne koristi za potrošače energije u obje regije.

Ministarska deklaracija koja je potpisana na Cipru u prosincu 2007. godine od strane ministara euro-mediteranskih zemalja potvrdila je jedinstvenu i stratešku ulogu MEDREG-a u uspostavi i jačanju suradnje između energetske regulatora, jačanju transparentnosti, unapređivanju zajedničkog znanja i davanju doprinosa harmonizaciji regulatornog okvira na euro-mediteranskom energetske tržištu.

Za razliku od redovitog sudionništva na sastancima Generalne skupštine, predstavnici Državne regulatorne komisije za električnu energiju u *ad hoc* grupama nisu u mogućnosti da nazoče i sastancima radnih grupa ali aktivno provode njihove programe rada pripremajući i dajući tražene informacije i komentare na nacрте dokumenata.

Na sastancima Generalne skupštine u 2010. godini, MEDREG je potvrdio da mu je jedan od glavnih ciljeva razvoj i usklađivanje regulatornog okvira koji je u funkciji novih investicija u energetske infrastrukturu i integracija regionalnog tržišta. Posebna pozornost je posvećena sve većoj važnosti MEDREG-ovih vanjskih odnosa. U tom kontekstu, Škola regulacije u Firenci je predstavila projekt za novu MEDREG-ovu internet stranicu čiji je cilj omogućavanje rada između članova i jačanje učinkovitosti vanjske komunikacije, koji je rađen uz potporu ENPI (*European Neighborhood and Partnership Instrument*) Informacijskog centra kojeg financira EU.

MEDREG je aktivno uključen i u aktivnosti ICER-a (Međunarodne konfederacije energetske regulatora), osobito u rad ICER-ove Virtualne radne grupe 1 posvećene sigurnosti opskrbe, kojom predsjedava MEDREG a čiji rad koordinira italijanski regulator (AEEG). Ova Radna grupa priprema izvješće o ulozi energetske regulatora u garantiranju pouzdanosti i sigurnosti opskrbe, u čemu je i osoba DERK-a dala svoj doprinos dostavljanjem traženih podataka.

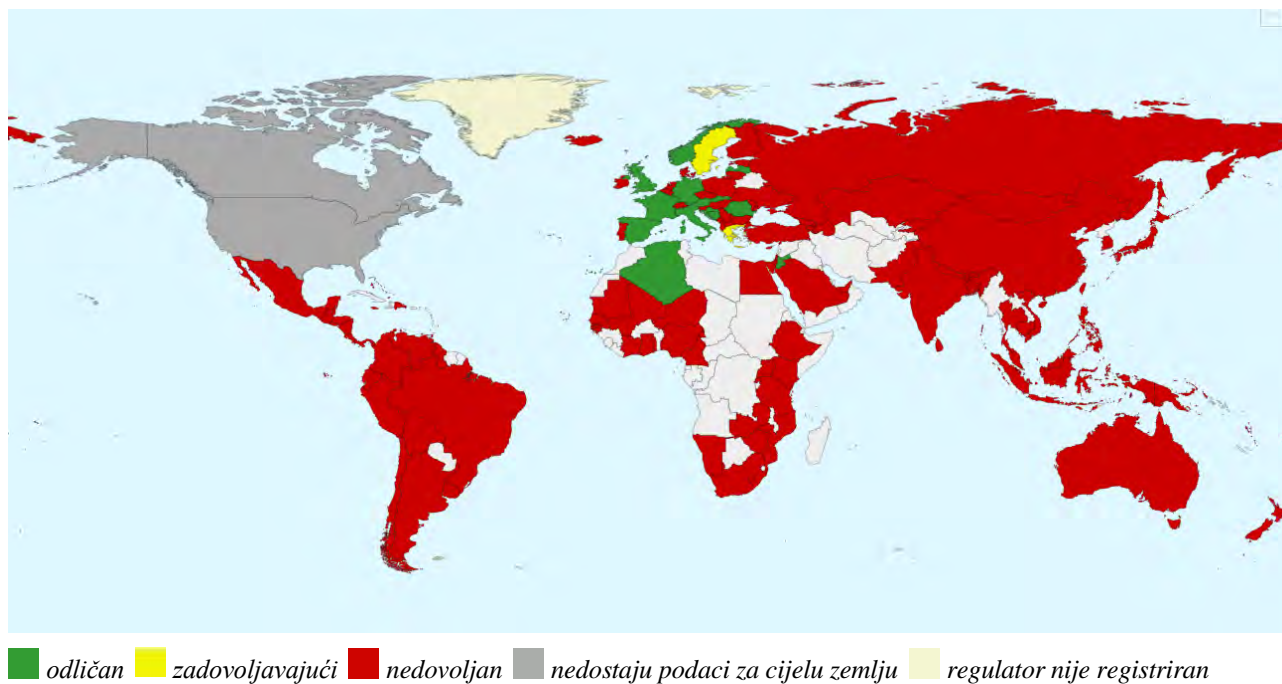
4.4 Međunarodna mreža energetske regulatora – IERN

Međunarodna mreža energetske regulatora (*International Energy Regulation Network – IERN*) je internet platforma koja je uspostavljena 2003. godine od strane Drugog Svjetskog energetske regulatornog foruma (WFER). Cilj IERN-a je omogućiti razmjenu informacija o reguliranju tržišta električne energije i prirodnog gasa, kako za dobrobit regulatornih tijela, tako i drugih zainteresiranih korisnika. IERN vodi Škola regulacije u Firenci uz blisku suradnju sa Vijećem europske regulatora (CEER).

Slika 15. Kvaliteta dostave podataka IERN-u

IERN je mjesto gdje regulatori mogu razmijeniti informacije o mogućnostima stručnog usavršavanja, konferencijama i *on-line* resursima za reguliranje energije. Dugoročno, IERN-ov cilj je da postane ne samo subjekt za omogućavanje razmjene postojećih informacija, već i kreator internih radnih dokumenata zasnovanih na najboljoj praksi.

IERN okuplja 314 regulatornih tijela koja su ujedno i članovi regionalnih regulatornih asocijacija.

Da bi se garantirala kvaliteta podataka koji se mogu naći na internet stranici, glavne regionalne udruge regulatora širom svijeta, pojedinačni regulatori energije i više međunarodnih institucija pružaju potporu IERN-u. DERK je izravno sudjelovao u kreiranju ove Mreže, te su podaci o energetsom sektoru i regulatornoj praksi BiH učinjeni dostupnim i na ovaj način.

IERN trenutačno unapređuje *on-line* upitnik čiji je cilj davanje informacija o reguliranju električne energije, osobito o opsegu aktivnosti regulatornih tijela uključujući prijenos, distribuciju, proizvodnju, veleprodaju, maloprodaju itd. U 2010. osoblje DERK-a je aktivno sudjelovalo u davanju traženih podataka omogućavajući da relevantne informacije koju osigurava ova platforma budu dostupne zainteresiranim korisnicima na pravodoban i učinkovit način.

4.5 Novi propisi Europske unije o internom energetsom tržištu

I 2010. godina u Europskoj uniji i okružju bila je u znaku novih propisa o internom energetsom tržištu – tzv. Trećeg paketa energetske legislative od kojeg se očekuje da ojača energetska tržišta, pruži veću zaštitu potrošačima i korist od najnižih mogućih cijena energije, dok se energetskim kompanijama nudi prilika za konkurentnost pod jednakim uvjetima.

Glavni cilj zakonodavnog paketa je da se uspostavi regulatorni okvir koji je potreban da se otvaranje tržišta u potpunosti provede. Cilj propisa je da se:

- Osigura učinkovitiji regulatorni nadzor od strane istinski neovisnih i kompetentnih nacionalnih energetskih regulatora. Određenim prekograničnim pitanjima će se baviti EU Agencija za suradnju energetskih regulatora (ACER).
- Poveća prekogranična suradnja i investiranje djelovanjem nove Europske mreže operatora prijenosnog sustava (ENTSO). Mrežni operatori će morati da razviju zajedničke komercijalne i tehničke kodekse i sigurnosne standarde kao i da koordiniraju potrebne investicije na razini EU.
- Poveća solidarnost. Približavanjem nacionalnih tržišta, države članice EU će biti bolje pripremljene za uzajamnu pomoć u slučaju ugrožavanja sigurnosti opskrbe energijom.
- Stvaranje jednakopravnih uvjeta za konkurenciju kroz učinkovito razdvajanje proizvodnje i trgovine energije od prijenosa energije. Ovo se radi da bi se izbjeglo da kompanije koje su uključene i u proizvodnju i u prijenos energije iskoriste svoj privilegirani položaj u prijenosu da bi blokirale pristup prijenosnim mrežama drugim opskrbljivačima. Razdvajanje opskrbe od prijenosne djelatnosti integriranih poduzeća će poslužiti da bi se eliminirao sukob interesa, unaprijedile mrežne investicije i spriječilo bilo kakvo diskriminatorno ponašanje.
- Poveća transparentnost. Povećanje tržišne transparentnosti o funkcioniranju mreže i opskrbi će garantirati jednak pristup informacijama, učiniti određivanje cijena transparentnijim, povećati povjerenje u tržište i pomoći da se izbjegnu manipulacije na tržištu.
- Prava građana stave u središte procesa otvaranja tržišta uz snažne obveze država članica da se zaštite ugroženi potrošači energije.
- Primijene inteligentni mjerni sustavi uz cilj da se za 80% kupaca instaliraju inteligentna brojila do 2020 godine. Na ovaj način kupcima se omogućava da budu precizno

informirani o svojoj potrošnji i unaprijede energetske učinkovitost.

Treći paket, čiji je sadržaj naveden u okviru tabele 7 (u dijelu 4.1 ovog Izvješća) objavljen je u Služenom glasniku EU 14. kolovoza 2009. godine, i stupio je na snagu dvadesetog dana nakon što je objavljen.

Rok za implemetaciju uredbi i transpoziciju direktiva u nacionalno zakonodavstvo je 3. ožujak 2011. godine. Rok je za godinu dana dulji u dijelu koji navodi obveze o razdvajanju u djelatnosti prijenosa.

Predviđene su tri mogućnosti u vezi povećanih zahtjeva za razdvajanjem operatora prijenosnih sustava:

- vlasničko razdvajanje,
- uspostava neovisnog operatora sustava, pri čemu vlasništvo nad sredstvima prijenosnog sustava ostaje unutar vertikalno integrirane kompanije, ali tehničko i komercijalno upravljanje tim sredstvima provodi NOS (eng. ISO – *Independent System Operator*),
- uspostava neovisnog operatora prijenosnog/transportnog sustava (eng. ITO – *Independent Transmission Operator*), što predstavlja funkcionalno razdvajanje, ali s vrlo strogim zahtjevima za neovisnost u odlučivanju i poslovanju te neovisnost uprave i osoblja.

Usvajanjem Trećeg paketa jačaju uloge i nadležnosti nacionalnih regulatora, što između ostalog uključuje:

- osiguravanje pravne i funkcionalne neovisnosti od bilo kojeg javnog ili privatnog tijela, te samostalno odlučivanje (neovisno o bilo kojem političkom tijelu), uključujući definiranje i raspodjelu godišnjeg proračuna, te ljudskih i financijskih resursa za samostalno obavljanje djelatnosti,
- utvrđivanje ili odobravanje metodologija i tarifa za mrežne djelatnosti,
- odobravanje investicijskih planova u mrežnim djelatnostima,
- izricanje kazne do 10% godišnjeg ukupnog prihoda ili predlaganja nadležnom sudu da nametne takve kazne firmi koja ne ispunjava svoje obveze.

Rokom određenim za implementaciju početak će se sa djelovanjem Agencija za suradnju energetskih regulatora (ACER), čije sjedište će biti u Ljubljani.

Uloga ACER-a bit će pomoć regulatornim tijelima pri provođenju regulatornih aktivnosti, uz koordinirani pristup. U njegove će se zadaće ubrajati:

- *davanje mišljenja i preporuka operatorima prijenosnih/transportnih sustava, nacionalnim regulatornim tijelima, Europskom parlamentu, Vijeću ili Komisiji*
- *donošenje pojedinačnih odluka u specifičnim slučajevima, gdje će to zahtijevati regulatorna tijela pojedinih zemalja*
- *donošenje okvirnih smjernica za razvoj prekogranične trgovine.*

Najvažnija tijela ACER-a su Upravni odbor, Odbor regulatora, ravnatelj i Odbor za prizive.

5. REVIZIJSKO IZVJEŠĆE

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH utvrđeno je da se DERK u osnovi financira iz regulatorne naknade koju plaćaju vlasnici licenci za prijenos električne energije, neovisnog operatora sustava i međunarodnu trgovinu električnom energijom. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije procijenjene troškove DERK-a, a za eventualnu razliku prihoda nad rashodima se umanjuju obveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom razdoblju.

Financijsko poslovanje DERK-a poglavito pokriva sljedeća područja:

- nastanak i podmirenje financijskih obveza za potrebe definirane u odobrenom financijskom planu;
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tijekovima;
- redovito praćenje realizacije financijskog plana za tekuću godinu;
- analiza i procjena budućih novčanih tijekova u okviru tekuće godine, kao osnova za izradbu novog financijskog plana;
- priprema financijskog plana za narednu godinu;
- unutarnje financijsko izvješćivanje kao osnova za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka;
- financijsko izvješćivanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

Prema obvezama iz zakona po kojem je i osnovan, DERK je dužan svake godine omogućiti reviziju svojih financijskih izvješća koja su rezultat svih navedenih aktivnosti s ciljem neovisne i nepristrane provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti tih postupaka sa važećim propisima.

U tijeku 2010. godine reviziju financijskih izvješća DERK-a prethodne godine vršilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konzalting "REVIK" d.o.o. Sarajevo, sa kojim je sklopljen ugovor na osnovu objavljenog javnog poziva za obavljanje usluga revizije.

Obavljena revizija je osim utvrđivanja realnosti financijskih izvješća u cjelini, podrazumijevala i istodobnu ocjenu primjenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva DERK-a.

Cjelokupno prezentiranje financijskih izvješća, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, po mišljenju neovisnog revizora, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obveza, kapitala i financijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem DERK je zadržao najvišu revizijsku ocjenu, kako svojih financijskih izvješća, tako i internih

“Po našem mišljenju, financijska izvješća prikazuju objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, financijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31. prosinca 2009. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene u novčanom tijeku za godinu koja je tada završila u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvješćivanja (“MSFI”).”
(“REVIK”, 20. travnja 2010.)

kontrolnih postupaka koji su u ranijem razdoblju revidirani od strane Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

U tom pravcu nastavljeno je i konstantno poboljšavanje sustava financijskog upravljanja i unutarnje kontrole koji osiguravaju dobro organiziran i učinkovit rad uz istodobnu prevenciju ili identifikaciju mogućih grešaka radi zaštite imovine od bilo kakvih gubitaka uzrokovanih nepozornošću ili lošim upravljanjem.

Za savjesnost u raspolaganju sredstvima i usklađenost poslovanja s važećim zakonskim propisima DERK je u prethodnim razdobljima, prigodom razmatranja revizijskog izvješća Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine, javno pohvaljivan od strane oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

Vodeći se opredjeljenjem i principima objektivnosti i javnosti u radu i u cilju pružanja informacija o svom financijskom položaju i rezultatima poslovanja zainteresiranim osobama i široj javnosti, DERK svake godine objavljuje revidirana godišnja financijska izvješća. Revidirana financijska izvješća za 2009. godinu su objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj 50/10 i internet stranici DERK-a.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2011. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastaviti će svoje aktivnosti na kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuirano opskrbu električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvalitete za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštivanje važećih zakona, odgovarajućih europskih direktiva i pravila o unutarnjem tržištu električne energije. U tom smislu predstavnici DERK-a će sudjelovati u planiranoj reviziji i daljem razvoju pravnog okvira koji se odnosi na elektroenergetski sektor.

DERK će i u 2011. godini surađivati sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za saobraćaj i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda PS BiH. Osobito se ističe važnost ostvarivanja kontinuiteta razmjene informacija i usklađenosti ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, koje je nadležno za kreiranje politike u skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH.

Svi dosadašnji modaliteti međusobnog praćenja i usklađivanja djelovanja nastaviti će se i u 2011. godini sa Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnoj razini, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Uvažavajući potrebu za osiguranjem kvalitetnih i pouzdanih statističkih podataka koji mogu služiti kao osnova za donošenje odluka na raznim razinama, prije svega u državnim i drugim institucijama, DERK u 2011. godini planira jačanje suradnje sa Agencijom za statistiku BiH.

Također, DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetske sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge, te opskrbu kupaca električne energije u Brčko Distriktu BiH,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- analiziranje regulatornih pravila i prakse,
- kreiranje regulatornih pravila,
- uređenje jedinstvenog tržišta električne energije,

- jačanje kapaciteta u smislu ispunjavanja međunarodnih obveza u vezi sa regulatornim izvješćivanjem prema strukturi ERGEG-a,
- socijalni aspekt u domeni regulatorne prakse,
- praćenje primjene ITC mehanizma i uspostave mehanizma koordiniranih eksplicitnih aukcija kapaciteta,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razviju NOS BiH i Elektroprijenos BiH,
- praćenje pripreme *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje od 2012. do 2021. godine*, te odobravanje *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za razdoblje od 10 godina*, kao i *Plana investicija Elektroprijenosa BiH*,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi,
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U središtu zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam sudjeluje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući Radnu grupu za električnu energiju, Radnu grupu za gas, Radnu grupu za zaštitu kupaca i Implementacijsku grupu za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi),
- ERRA – Regionalna asocijacija energetske regulatore (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radnu grupu za pravnu regulativu),
- MEDREG – Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa (uključujući *ad hoc* radne grupe za institucionalna pitanja, električnu energiju, gas, te okoliš, obnovljive izvore i energetske učinkovitost),
- IERN – Međunarodna mreža energetske regulatore.

DERK će, također, nastaviti praćenje rada Vijeća europskih energetske regulatore (CEER) i Europske grupe regulatore električne energije i gasa (ERGEG), kao i proces uspostave Agencije za suradnju energetske regulatore (ACER).

Uvažavajući činjenicu da će novi propisi Europske unije o internom energetske tržištu (Treći paket) putem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice biti obvezujući i za Bosnu i Hercegovinu, DERK će u narednom razdoblju dužnu pozornost posvetiti detaljnoj analizi sadržaja i voditi pripremne aktivnosti za implementaciju relevantnih odredbi Trećeg paketa liberalizacije energetske tržišta EU.

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći na internet stranici www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica M. Jovanovića 4/II.

PRILOG A: Osnovni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Veći proizvodni objekti

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	3×60	180
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	2×108	216
Čapljina	2×210	420
Rama	2×80	160
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57,5	115
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15	30
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	280	250

Osnovni podaci o prijenosnom sustavu

	<i>dalekovodi</i>
Nazivni napon dalekovoda	Duljina (km)
400 kV	864,73
220 kV	1.524,80
110 kV	3.887,93
110 kV - kabelski vod	31,35

	<i>interkonekcije</i>
Nazivni napon dalekovoda	Broj interkonekcija
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	22
Ukupno	36

	<i>trafostanice</i>	
Vrsta trafostanice	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	9	6.090,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	127	4.690,5

	<i>transformatori</i>	
Prijenosni odnos transformatora	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900
TR 220/x kV	14	2.100
TR 110/x kV	216	5.204

PRILOG B: Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

2010. godina (preliminarni podaci)	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	2.094,61	3.246,91	2.604,67		7.946,20
Proizvodnja u termoelektranama	5.012,79	2.856,00			7.868,80
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	182,77	62,11	8,54		253,41
Proizvodnja	7.290,17	6.165,02	2.613,21		16.068,40
Distributivna potrošnja	4.232,92	3.522,19	1.367,75	277,35	9.400,21
Gubici prijenosa					337,95
Veliki kupci	371,43	110,26	2.030,80*		2.512,49
Potrošnja rudnika i crpljenje		12,96	2,21		15,17
Potrošnja	4.604,35	3.645,41	3.400,76	277,35	12.265,82
*Uključujući i 1068,48 GWh koje su Aluminij i BSI nabavili kao kvalificirani kupci					
2009. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.631,23	2.577,36	1.939,82		6.148,41
Proizvodnja u termoelektranama	5.233,60	2.993,02			8.226,63
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	128,39	52,85	5,24		186,47
Proizvodnja	6.993,22	5.623,24	1.945,06		14.561,52
Distributivna potrošnja	4.132,46	3.403,46	1.349,97	272,22	9.158,11
Gubici prijenosa					306,46
Veliki kupci	367,30	120,90	1.630,16*		2.118,37
Potrošnja rudnika i crpljenje		14,34			14,34
Potrošnja	4.499,76	3.538,70	2.980,13	272,22	11.597,28
*Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2008. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.478,17	1.931,38	1.355,20		4.764,75
Proizvodnja u termoelektranama	5.749,51	3.094,41			8.843,92
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	112,60	58,70	4,30		175,60
Proizvodnja	7.340,29	5.084,49	1.359,50		13.784,28
Distributivna potrošnja	4.042,65	3.309,06	1.334,09	268,86	8.954,66
Gubici prijenosa					326,50
Veliki kupci	658,42	148,23	2.091,17*		2.897,83
Potrošnja rudnika i crpljenje		14,15			14,15
Potrošnja	4.701,08	3.471,45	3.425,26	268,86	12.193,15
*Uključujući i 1223,04 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2007. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.120,10	1.780,31	1.124,09		4.024,50
Proizvodnja u termoelektranama	5.365,00	2.607,16			7.972,16
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	107,51	66,94	4,01		178,46
Proizvodnja	6.592,61	4.454,41	1.128,10		12.175,12
Distributivna potrošnja	3.809,38	3.109,09	1.307,60	257,02	8.483,09
Gubici prijenosa					312,00
Veliki kupci	549,36	156,77	2.045,37*		2.751,50
Potrošnja rudnika i crpljenje		45,11	10,86		55,97
Potrošnja	4.358,74	3.310,97	3.363,83	257,02	11.602,56
*Uključujući i 547,78 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2006. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt BiH	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.488,03	2.528,13	1.883,55		5.899,71
Proizvodnja u termoelektranama	4.811,56	2.802,50			7.614,06
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	101,54	59,86			161,40
Proizvodnja	6.401,13	5.390,49	1.883,55		13.675,17
Distributivna potrošnja	3.722,72	3.061,31	1.279,49	252,60	8.316,12
Gubici prijenosa					311,10
Veliki kupci	542,90	199,50	2.053,79		2.796,19
Potrošnja rudnika i crpljenje		49,08	19,32		68,40
Potrošnja	4.265,62	3.309,89	3.352,60	252,60	11.491,81

PRILOG C: Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i područjima elektroprivreda (prosinac 2010. godine)

